

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

Кафедра менеджменту імені професора Л.І. Михайлової

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

**на тему: Управління ефективністю підприємства галузі
рослинництва**

Виконав:

Твереза Наталія Василівна

здобувач вищої освіти за спеціальністю
073 «Менеджмент»

Керівник:

Турчіна Світлана Григорівна

к.е.н., доцент кафедри менеджменту імені професора
Л.І. Михайлової

Рецензент:

к.е.н., доцент кафедри

Суми - 2025

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	Економіки і менеджменту
Кафедра	менеджменту імені професора Л.І. Михайлової
Освітній ступінь	«Бакалавр»
Спеціальність	073 «Менеджмент»

Затверджую:

Завідувач кафедри _____
(посада, ПІБ)

«_____» «_____» 20____ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧЕВІ

Тверезій Наталії Василівні

1. Тема роботи: Управління ефективністю підприємства галузі рослинництва

2. База практичного дослідження: ПСП «Слобожанщина Агро» Сумської області

керівник роботи Турчина Світлана Григорівна, кандидат економічних наук, доцент

затверджена наказом по університету від «_____» _____ 2025 р. №

3. Строк подання студентом закінченого проекту (роботи) *«06» травня 2025 р.*

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та установчі документи, фінансова, статистична звітність досліджуваного підприємства, законодавчо - нормативні акти з питань діяльності суб'єктів господарювання, монографії, фахові наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань управління ефективністю підприємства у виробництві продукції рослинництва.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

дослідити теоретико-методичні аспекти управління ефективністю підприємства галузі рослинництва;

надати організаційно - економічну характеристику підприємства;

дослідити стан управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві;

охарактеризувати результативні управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві;

запропонувати напрями удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро»;

сформулювати висновки.

6. Дата видачі завдання: «_____» _____ 20__ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту(роботи)	Строк виконання етапів проекту	Примітка
1	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	вересень 2024 р.	виконано
2	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	жовтень – грудень 2024 р.	виконано
3	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	грудень – лютий 2025 р.	виконано
4	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	березень – квітень 2025 р.	виконано
5	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	квітень 2025 р.	виконано
6	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	квітень 2025 р.	виконано
7	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	29 квітня – 02 травня 2025 р.	виконано
8	Рецензування кваліфікаційної роботи	28 квітня – 02 травня 2025 р.	виконано
9	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	03 травня 2025 р.	виконано
10	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	19 травня 2025 р.	виконано
11	Захист кваліфікаційної роботи	23 травня 2025 р.	виконано

Здобувач

(підпис)

Н.В. Твереза

Керівник роботи

(підпис)

С.Г. Турчіна

Перевірку на автентичність проведено

(підпис)

Н.М. Баранік

Дипломна робота допущена до захисту

(підпис)

С.М. Лукаш

АНОТАЦІЯ

Твереза Н. В. Управління ефективністю підприємства галузі рослинництва

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 073 «Менеджмент», СНАУ, Суми-2025 р. – Рукопис.

В кваліфікаційній роботі розглянуто аспекти управління ефективністю підприємства галузі рослинництва в сільськогосподарському підприємстві ПСП «Слобожанщина Агро»; надано організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства; досліджено поточний стан управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві; досліджено показники результативності управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві у динаміці; запропоновані напрями удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро». Запропонований комплекс заходів, розрахований на формування системи ефективного ціноутворення в досліджуваному підприємстві. Моніторинг цін допомагає прийняти обґрунтовані рішення щодо виробничих процесів, інвестицій та маркетингової стратегії, що безпосередньо впливає на рентабельність та конкурентоспроможність продукції підприємства. Передбачає постійний збір та аналіз даних про ціни на ринку рослинницької продукції, засобів виробництва та інших ресурсів.

Ключові слова: сільське господарство, аграрний сектор, управління, менеджмент, ефективність, виробництво, галузь, рослинництво, продукція рослинництва, ціновий моніторинг.

SUMMARY

Tvereza N. Managing the efficiency of a crop production enterprise

Qualification work in the specialty 073 «Management», SNAU, Sumy-2025 - Manuscript.

The qualification work considers the aspects of managing the efficiency of the plant growing enterprise in the agricultural enterprise of the PSP “Slobozhanshchyna Agro”; provides an organizational and economic description of the studied enterprise; studies the current state of management of the efficiency of the plant growing industry in the enterprise; studies the indicators of the efficiency of management of the efficiency of the plant growing industry in the enterprise in dynamics; suggests directions for improving the management of the efficiency of the plant growing industry in the PSP “Slobozhanshchyna Agro”. A set of measures designed to form a system of effective pricing in the studied enterprise is proposed. Price monitoring helps to make informed decisions about production processes, investments and marketing strategy, which directly affects the profitability and competitiveness of the enterprise's products. It involves the continuous collection and analysis of data on prices in the market of crop products, inputs and other resources.

Keywords: agriculture, agricultural sector, management, management, efficiency, production, industry, crop production, crop production, price monitoring.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 Теоретико-методичні аспекти управління ефективністю в підприємстві галузі рослинництва	9
РОЗДІЛ 2 Оцінка управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро»	16
2.1 Організаційно - економічна характеристика підприємства	16
2.2 Стан управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві	26
2.3 Результативність управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві	32
РОЗДІЛ 3 Напрями удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро»	38
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	52
Додаток А Структура виробничої собівартості продукції рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро»	
Додаток Б Цінова динаміка на зернову продукцію на внутрішньому ринку	
Додаток В Апробація наукових результатів	
Додаток Г Фінансова звітність ПСП «Слобожанщина Агро» за 2024 рік	

ВСТУП

Актуальність. Управління ефективністю розвитку галузі рослинництва на рівні підприємства є актуальною проблемою, що має важливе наукове та практичне значення в контексті забезпечення продовольчої безпеки, економічного зростання та сталого розвитку аграрного сектору. Підвищення ефективності рослинницьких підприємств безпосередньо впливає на конкурентоспроможність галузі, рентабельність виробництва та якість продукції.

Актуальність цієї проблематики підкреслюється низкою факторів та викликів, з якими стикається галузь рослинництва. Зокрема, як зазначають світові наукові установи, негативний вплив змін клімату, зростаюча волатильність цін на ресурси та продукцію, а також поширення шкідників і хвороб рослин створюють значні ризики для стабільності та ефективності виробництва [12]. Крім того, дослідження Н.О. Вернюк та М.І. Дяченко вказують на низький рівень впровадження інноваційних технологій, таких як прецизійне землеробство та цифрове управління процесами, що стримує підвищення продуктивності праці та ресурсоефективності [8].

Дослідження О.Д. Дивнич підкреслює, що недостатня ефективність управління на рівні господарств є одним із ключових факторів, що стримують підвищення продуктивності та конкурентоспроможності галузі рослинництва. Зокрема, виявлено недоліки в управлінні ризиками, ресурсами, людським капіталом та впровадженням інновацій [14, с. 114-115].

Важливість дослідження управлінських аспектів також підкреслюється в звіті Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО, 2022), де наголошується на необхідності розвитку людського капіталу, вдосконалення управлінських навичок та доступу до знань та інновацій для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва [28].

Отже, наукові дослідження в сфері управління ефективністю розвитку галузі рослинництва на рівні підприємств є актуальними та необхідними для

вирішення нагальних проблем, з якими стикається ця стратегічна галузь. Результати такого дослідження можуть стати основою для розробки рекомендацій щодо вдосконалення систем управління, впровадження інноваційних технологій та практик, диверсифікації виробництва, управління ризиками тощо.

Методологічною основою під час написання цієї кваліфікаційної роботи послужили праці таких вчених, як: Болтянська Н. І., Маніта І. Ю. [6], Ван Д. [7], Вернюк Н.О., Дяченко М.І. [8], Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. [9], Дашутіна Л.О., Недельніцина Д.Л. [12], Жук М. В. [16], Климчук М. М. [17], Людвенко Д. В., Томілова-Яремчук Н. О., Крупа Н. М. [20], Макаренко П. М., Миколенко І. Г., Рєпіна М. С. [21], Панченко В.А. [23], Петриченко В.Ф., Лихочвор В.В. [24], Череп А.В., Томарева-Паталахова В.В., Кабанова О.О. [29] та інші. Здійснені ними науково-практичні дослідження стали основою для здійснення наукових досліджень в галузі управління ефективністю підприємства галузі рослинництва.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні механізмів управління ефективністю підприємства галузі рослинництва.

Відповідно до поставленої мети визначені наступні **завдання**:

- дослідити теоретико-методичні аспекти управління ефективністю підприємства галузі рослинництва;
- надати організаційно - економічну характеристику підприємства;
- дослідити стан управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві;
- охарактеризувати результативні управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві;
- запропонувати напрями удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро».

Об'єктом дослідження є процес управління ефективністю галузі рослинництва в сільськогосподарському підприємстві.

Предметом дослідження є особливості управління ефективністю виробництва рослинницької продукції в ПСП «Слобожанщина Агро».

Інформаційною базою дослідження слугували чинні законодавчі та нормативні акти, які регламентують роботу підприємств, періодичні видання, наукові праці провідних вчених у галузі менеджменту, сільськогосподарського виробництва, фінансова звітність досліджуваного підприємства ПСП «Слобожанщина Агро» за 2022-2024 рр., інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Практичне значення одержаних результатів визначається обґрунтованими науково-практичними пропозиціями по удосконаленню управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро». Запропонований комплекс заходів, розрахований на формування системи ефективного ціноутворення в досліджуваному підприємстві. Підтверджена доцільність інвестування у запропоновані заходи, загальна вартість яких становить 10 900 тис. грн, очікуваний економічний ефект перевищує необхідні витрати, забезпечуючи швидку окупність інвестицій та створюючи міцну основу для подальшого розвитку підприємства.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Положення кваліфікаційної роботи доповідалися автором на 1-й науково-практичній конференції.

Публікації. За матеріалами кваліфікаційної роботи опубліковано 1 тезу у матеріалах міжнародної науково-практичної конференції:

Твереза Н. В. Сучасні аспекти управління ефективністю розвитку галузі рослинництва на підприємстві. Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні підходи до управління національною економікою та підприємствами» (Кропивницький, 5 березня 2025 р.). Кропивницький: ЦФЕНД, 2025. С. 48-49.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел і додатків. Основний текст роботи становить 45 сторінок, в тому числі 22 таблиці та 3 рисунки. Список використаних джерел містить 30 найменувань, викладених на 4 сторінках. Робота містить 3 додатки, викладених на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

Поняття «ефективність» у контексті підприємств рослинництва має багатогранний характер і відображає складну систему взаємозв'язків між ресурсами, технологічними процесами та результатами господарської діяльності. Ефективність у рослинництві найчастіше розглядається як співвідношення отриманих результатів до витрачених ресурсів, проте це визначення потребує суттєвого розширення з урахуванням специфіки галузі. Особливості сільськогосподарського виробництва, зокрема сезонність, залежність від природно-кліматичних умов, біологічний характер процесів вирощування культур та тривалий виробничий цикл, суттєво впливають на трактування ефективності в даній сфері. Важливо розуміти, що в рослинництві ефективність має розглядатися не лише в економічному аспекті, але й з урахуванням агрономічних, екологічних та соціальних параметрів [14, с. 115].

Як зазначає О.М. Згурська, економічна складова ефективності в рослинництві традиційно оцінюється через показники рентабельності виробництва, продуктивності праці, фондівіддачі, матеріалівіддачі та загальної прибутковості. Проте в сучасних умовах все більшого значення набуває оцінка ефективності використання земельних ресурсів як основного засобу виробництва. Урожайність культур у співвідношенні до витрат на одиницю площі, вартість валової продукції з гектара, прибуток з одиниці земельної площі – ці показники більш точно відображають специфіку галузі [15, с. 89-90].

Агрономічна ефективність, яка є невід'ємною складовою загальної ефективності в рослинництві, характеризується оптимальністю технологічних процесів, правильністю сівозмін, якістю насіннєвого матеріалу, раціональністю використання добрив та засобів захисту рослин. Вона безпосередньо впливає на економічні результати через підвищення врожайності та якості продукції. В

сучасних умовах агрономічна ефективність все частіше розглядається через призму впровадження інноваційних технологій точного землеробства, які дозволяють оптимізувати використання ресурсів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «ефективність» у контексті підприємств рослинництва

Складова ефективності	Визначення та характеристика
Загальне визначення	Співвідношення отриманих результатів до витрачених ресурсів з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва (сезонність, залежність від природно-кліматичних умов, біологічний характер процесів, тривалий виробничий цикл)
Економічна ефективність	Оцінюється через показники рентабельності виробництва, продуктивності праці, фондівіддачі, матеріалівіддачі, прибутковості; особливе значення має ефективність використання земельних ресурсів (урожайність, вартість продукції та прибуток з гектара)
Агрономічна ефективність	Характеризується оптимальністю технологічних процесів, правильністю сівозмін, якістю насіннєвого матеріалу, раціональністю використання добрив та засобів захисту рослин; впровадження технологій точного землеробства
Екологічна ефективність	Визначається мінімізацією негативного впливу на навколишнє середовище, збереженням і підвищенням родючості ґрунтів, раціональним використанням водних ресурсів та біорізноманіття
Соціальна ефективність	Відображається у забезпеченні належних умов праці, створенні робочих місць у сільській місцевості, підтримці соціальної інфраструктури та сприянні розвитку сільських територій
Інноваційна ефективність	Характеризує здатність підприємства впроваджувати нові технології, сорти рослин, методи управління та організації виробництва; відображається в показниках наукоємності виробництва, частці інноваційної продукції, рівні технологічного оснащення
Комплексне трактування	Багатокомпонентна характеристика, що відображає здатність підприємства оптимально використовувати наявні ресурси для досягнення максимальних результатів з урахуванням економічних, агрономічних, екологічних та соціальних аспектів діяльності

Джерело: сформовано автором на основі [15; 17; 21]

Екологічна складова ефективності в рослинництві набуває все більшого значення в контексті концепції сталого розвитку. Вона визначається мінімізацією негативного впливу на навколишнє середовище, збереженням і підвищенням родючості ґрунтів, раціональним використанням водних ресурсів та біорізноманіття. В довгостроковій перспективі екологічна ефективність має прямий вплив на економічні результати через забезпечення стабільності врожаїв та зниження ризиків деградації сільськогосподарських угідь [23, с. 5-6].

Соціальна ефективність підприємств рослинництва відображається у забезпеченні належних умов праці, створенні робочих місць у сільській місцевості, підтримці соціальної інфраструктури та сприянні розвитку сільських територій. Враховуючи, що рослинництво часто є основою економіки сільських регіонів, соціальна складова ефективності має особливе значення для сталого розвитку підприємств галузі [8].

Як зазначають Н.О. Вернюк та М.І. Дяченко, сучасне трактування ефективності в рослинництві все частіше включає також інноваційну складову, яка характеризує здатність підприємства впроваджувати нові технології, сорти рослин, методи управління та організації виробництва. Інноваційна ефективність відображається в показниках наукоємності виробництва, частці інноваційної продукції, рівні технологічного оснащення та інформатизації процесів [8].

В цілому, поняття «ефективність» у контексті підприємств рослинництва слід розглядати як комплексну, багатокomпонентну характеристику, що відображає здатність підприємства оптимально використовувати наявні ресурси для досягнення максимальних результатів з урахуванням економічних, агрономічних, екологічних та соціальних аспектів діяльності в умовах сезонності та залежності від природно-кліматичних факторів. Ефективність у рослинництві має динамічний характер і потребує постійного аналізу та коригування управлінських підходів з урахуванням мінливості зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей підприємства.

Для оцінки ефективності в галузі рослинництва використовується комплекс взаємопов'язаних показників, які дозволяють всебічно оцінити результативність діяльності підприємства.

Економічні показники становлять основу оцінки і включають рентабельність виробництва, що відображає відношення прибутку до витрат, собівартість продукції як ключовий показник ефективності використання ресурсів, та валову продукцію рослинництва в грошовому вираженні. Специфічними для галузі виступають натуральні показники, серед яких центральне місце займає урожайність культур, що демонструє вихід продукції з

одиниці площі та безпосередньо впливає на економічні результати. Важливу роль відіграють показники використання земельних ресурсів – продуктивність гектара ріллі, структура посівних площ та інтенсивність землекористування, оскільки земля є головним засобом виробництва в рослинництві [11, с. 5-6].

Таблиця 1.2 – Основні показники для оцінки ефективності в галузі рослинництва

Група показників	Показники	Характеристика
Економічні показники	Рентабельність виробництва	Відношення прибутку до виробничих витрат, виражене у відсотках; відображає прибутковість галузі
	Собівартість продукції	Грошове вираження витрат на виробництво одиниці продукції; ключовий індикатор ефективності використання ресурсів
	Валовий дохід	Вартість виробленої продукції за вирахуванням матеріальних витрат; характеризує новостворену вартість
	Прибуток з гектара	Абсолютний показник ефективності використання земельної площі
Натуральні показники	Урожайність культур	Обсяг продукції, отриманої з одиниці площі (ц/га); базовий показник продуктивності в рослинництві
	Валовий збір	Загальний обсяг виробленої продукції в натуральному вираженні
Показники використання земельних ресурсів	Продуктивність гектара ріллі	Вартість продукції, отриманої з 1 га; інтегральний показник використання земельних ресурсів
	Структура посівних площ	Співвідношення площ під різними культурами; відображає оптимальність землекористування
	Коефіцієнт використання землі	Відношення посівної площі до загальної площі сільгоспугідь; показує інтенсивність використання земельних ресурсів
Трудові показники	Продуктивність праці	Обсяг продукції на одного працівника або людину-годину; характеризує ефективність трудових ресурсів
	Трудомісткість продукції	Витрати праці на виробництво одиниці продукції; обернений показник продуктивності праці
	Річний фонд оплати праці	Витрати на оплату праці працівників у розрахунку на гектар або на одиницю продукції
Ресурсні показники	Фондовіддача	Вартість продукції на одиницю основних виробничих фондів; характеризує ефективність використання техніки та обладнання
	Матеріаловіддача	Вартість продукції на одиницю матеріальних витрат; показує ефективність використання матеріальних ресурсів
	Енергоємність виробництва	Витрати енергетичних ресурсів на одиницю продукції; відображає енергетичну ефективність виробництва

Джерело: сформовано автором на основі [11; 14; 15]

Трудові показники, такі як продуктивність праці, трудомісткість продукції та фонд оплати праці на одиницю продукції, характеризують ефективність використання людських ресурсів. Ресурсні показники включають фондівіддачу, матеріалівіддачу, енергоємність виробництва тощо.

Комплексне використання всіх груп показників дозволяє отримати цілісну картину ефективності підприємства рослинництва та визначити перспективні напрями її підвищення.

Ефективність підприємств рослинництва формується під впливом складної системи взаємопов'язаних внутрішніх та зовнішніх чинників, що визначають результати господарської діяльності. Серед внутрішніх чинників першочергове значення має рівень технологічного забезпечення виробництва, який включає наявність та технічний стан сільськогосподарської техніки, впровадження інноваційних агротехнологій та систем точного землеробства тощо (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Внутрішні чинники впливу на ефективність галузі рослинництва

Група чинників	Чинники	Характеристика впливу
Внутрішні чинники	Технологічне забезпечення	Стан сільськогосподарської техніки, рівень впровадження інноваційних агротехнологій; впливає на своєчасність виконання операцій
	Якість земельних ресурсів	Родючість ґрунтів, механічний склад, рівень гумусу, забезпеченість поживними речовинами; безпосередньо впливає на врожайність культур
	Система сівозмін	Раціональність чергування культур, дотримання науково обґрунтованої структури посівних площ; впливає на родючість ґрунтів та фітосанітарний стан полів
	Кадровий потенціал	Кваліфікація агрономічної служби, механізаторів, управлінського персоналу; визначає якість реалізації технологічних процесів
	Фінансовий стан	Наявність обігових коштів для своєчасного придбання ресурсів, можливість залучення інвестицій; впливає на своєчасність виконання агротехнічних заходів
	Система управління	Ефективність планування, організації, мотивації та контролю виробничих процесів; визначає оперативність прийняття рішень
	Насіннєвий матеріал	Якість, сортові особливості, адаптованість до місцевих умов; формує біологічний потенціал врожайності
	Система захисту рослин	Ефективність контролю бур'янів, шкідників та хвороб; зменшує втрати врожаю

Джерело: сформовано автором на основі [15; 24]

Так, технологічне оснащення безпосередньо впливає на продуктивність праці, своєчасність виконання агротехнічних операцій та якість обробітку ґрунту, що прямо корелює з урожайністю культур. Не менш важливим внутрішнім чинником є якість земельних ресурсів, зокрема родючість ґрунтів, їх механічний склад, рівень гумусу, забезпеченість поживними речовинами та мікроелементами. Раціональність сівозмін, дотримання науково обґрунтованої структури посівних площ та системи відновлення родючості ґрунтів виступають ключовими чинниками довгострокової ефективності рослинництва. Суттєвий вплив має кадровий потенціал підприємства: кваліфікація агрономічної служби, механізаторів, управлінського персоналу, їх вмотивованість та здатність впроваджувати прогресивні методи роботи визначають якість реалізації технологічних процесів. Фінансовий стан підприємства, зокрема наявність обігових коштів для своєчасного придбання необхідних матеріально-технічних ресурсів (насіння, добрив, засобів захисту рослин, паливно-мастильних матеріалів), можливість залучення інвестицій для модернізації виробництва та впровадження інновацій також критично впливає на ефективність [24, с. 95-96].

Серед зовнішніх чинників домінуючим є природно-кліматичні умови, які в рослинництві мають особливо велике значення. Кількість опадів, сума активних температур, тривалість вегетаційного періоду, частота екстремальних погодних явищ визначають біологічний потенціал урожайності культур та можливості його реалізації. Глобальні кліматичні зміни посилюють невизначеність та створюють додаткові ризики для підприємств галузі. Ринкові чинники, зокрема рівень цін на продукцію рослинництва та матеріально-технічні ресурси, співвідношення попиту і пропозиції, умови реалізації продукції, наявність інфраструктури зберігання та переробки впливають на економічні результати діяльності. Макроекономічне середовище, що включає рівень інфляції, валютні курси, відсоткові ставки за кредитами, фіскальну політику держави, формує фінансові умови функціонування підприємств. Державна аграрна політика через механізми регулювання земельних відносин,

субсидування, податкові пільги, підтримку експорту агропродукції може суттєво впливати на конкурентоспроможність та рентабельність галузі [24, с. 112-114].

Таблиця 1.4 – Зовнішні чинники впливу на ефективність галузі рослинництва

Група чинників	Чинники	Характеристика впливу
Зовнішні чинники	Природно-кліматичні умови	Кількість опадів, сума активних температур, тривалість вегетаційного періоду, екстремальні погодні явища; визначають реалізацію біологічного потенціалу культур
	Ринкові чинники	Рівень цін на продукцію та ресурси, співвідношення попиту і пропозиції, умови реалізації; впливають на економічні результати діяльності
	Макроекономічне середовище	Рівень інфляції, валютні курси, відсоткові ставки за кредитами, фіскальна політика; формує фінансові умови функціонування
	Державна аграрна політика	Регулювання земельних відносин, субсидування, податкові пільги, підтримка експорту; впливає на конкурентоспроможність галузі
	Інституційні чинники	Розвиток аграрної науки і освіти, функціонування системи дорадництва, доступ до інновацій; створює передумови для технологічного розвитку
	Логістична інфраструктура	Наявність елеваторів, транспортних шляхів, портових терміналів; впливає на збереження якості продукції та витрати на реалізацію
	Глобальні кліматичні зміни	Довгострокові зміни погодних умов, підвищення частоти екстремальних явищ; створює нові ризики для виробництва
	Інформаційне забезпечення	Доступ до метеопрогнозів, даних супутникового моніторингу, аналітики ринків; підвищує обґрунтованість управлінських рішень

Джерело: сформовано автором на основі [24]

Інституційні чинники, такі як розвиток аграрної науки і освіти, функціонування системи дорадництва, можливості доступу до інноваційних технологій створюють передумови для технологічного розвитку підприємств [16].

Особливістю галузі рослинництва є наявність синергетичного ефекту від взаємодії внутрішніх та зовнішніх чинників. Таким чином, ефективність галузі рослинництва формується під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників, а успішність підприємства залежить від його здатності максимально використовувати сприятливі фактори та мінімізувати вплив негативних.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА В ПСП «СЛОБОЖАНЩИНА АГРО»

2.1 Організаційно - економічна характеристика підприємства

ПСП «Слобожанщина Агро» є ключовим сільськогосподарським підприємством у складі міжнародної агрохолдингової групи ІМС S.A., яка спеціалізується на вирощуванні зернових та олійних культур у північно-східних регіонах України. Підприємство ефективно використовує земельний банк, розподілений між Сумською, Чернігівською та Полтавською областями, що дозволяє йому мінімізувати ризики, пов'язані з кліматичними або економічними факторами окремих територій. Загальна площа орендованих угідь групи ІМС становить близько 120–130 тис. га, і «Слобожанщина Агро» є однією з основних ланок цієї структури.

З організаційної точки зору підприємство функціонує у форматі великого товаровиробника з повним циклом агровиробництва – від обробітку ґрунтів до зберігання та реалізації врожаю. Виробнича модель орієнтована на інтенсивне сільське господарство із застосуванням сучасних агротехнологій, включаючи точне землеробство, оптимальне використання мінеральних добрив і захист рослин. Це дозволяє досягати високої врожайності основних культур, таких як кукурудза, соя, пшениця, соняшник і ріпак.

Економічна модель «Слобожанщини Агро» базується на експортно-орієнтованому виробництві. Значна частина продукції поставляється на зовнішні ринки, зокрема до країн ЄС, Азії та на Близький Схід, що забезпечує стабільний грошовий потік. Фінансові показники групи ІМС S.A. демонструють виручку на рівні \$100–200 млн на рік, хоча точні дані щодо окремого підприємства публічно не розкриваються. Важливим фактором економічної стійкості є диверсифікація

культур, що дозволяє компенсувати втрати у разі падіння цін на окремі види продукції.

Сучасні виклики, такі як військові дії в Чернігівській та Сумській областях, вплинули на операційну діяльність підприємства, тимчасово обмеживши доступ до частини земель. Однак група ІМС S.A. продовжує адаптуватися до нових умов, зосереджуючись на безпеці працівників, логістичній оптимізації та пошуку альтернативних шляхів експорту.

Таким чином, ПСП «Слобожанщина Агро» є сучасним агропідприємством з чіткою організаційною структурою, високим рівнем технологізації та стабільними економічними результатами, що дозволяє йому залишатися конкурентноздатним навіть у складних умовах.

Під основними сільськогосподарськими культурами задіяно станом на 2024 рік 9824,7 га ріллі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка та структура ріллі під основними сільськогосподарськими культурами в ПСП «Слобожанщина Агро»

Культура	Рік						Відхилення	
	2022		2023		2024		2024 від 2022 р.	
	га	%	га	%	га	%	Га	%
Пшениця озима	1 126,6	10,6	1 123,5	11,3	2001,2	20,4	874,7	77,6
Кукурудза	6 616,1	62,5	4 793,6	48,4	5812,4	59,2	-803,6	-12,1
Соняшник	2 838,6	26,8	3 987,6	40,3	2011,1	20,5	-827,5	-29,2
Разом, га	10 581,2	100,0	9 904,7	100,0	9824,7	100,0	-756,5	-7,1

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Аналіз динаміки та структури ріллі під основними сільськогосподарськими культурами в ПСП «Слобожанщина Агро» за 2022-2024 роки демонструє суттєві зміни у підходах підприємства до формування структури посівних площ. Загальна площа ріллі під основними культурами за досліджуваний період зменшилась на 756,5 га або на 7,1%, скоротившись з 10581,2 га у 2022 році до 9824,7 га у 2024 році.

Найбільш суттєві зміни спостерігаються у структурі посівних площ. Площа під пшеницею озимою зросла майже вдвічі – з 1126,6 га у 2022 році до

2001,2 га у 2024 році, що становить приріст на 874,7 га або 77,6%. Частка озимої пшениці у структурі посівів збільшилась з 10,6% до 20,4%, тобто зросла на 9,8 відсоткових пунктів. Така динаміка свідчить про переорієнтацію підприємства на вирощування зернових культур з високою ліквідністю та стабільним попитом на ринку.

Водночас площі під кукурудзою та соняшником зазнали скорочення. Посіви кукурудзи зменшились з 6616,1 га у 2022 році до 5812,4 га у 2024 році, що становить скорочення на 803,6 га або 12,1%. Незважаючи на це, кукурудза залишається домінуючою культурою в структурі посівів ПСП «Слобожанщина Агро», займаючи 59,2% загальної площі ріллі у 2024 році порівняно з 62,5% у 2022 році. Найбільш суттєве скорочення площ спостерігається під соняшником – з 2838,6 га у 2022 році до 2011,1 га у 2024 році, що становить зменшення на 827,5 га або 29,2%. Частка соняшнику у структурі посівних площ знизилась з 26,8% до 20,5% (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 - Використання ріллі під культурами в ПСП «Слобожанщина Агро» станом на 2024 рік, %

Джерело: побудовано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Загалом, отримані результати свідчать про те, що ПСП «Слобожанщина Агро» здійснює оптимізацію структури посівних площ, збільшуючи частку озимих зернових культур, які мають нижчі виробничі ризики порівняно з пізніми ярими культурами.

Товарна продукція галузі рослинництва сільськогосподарського підприємства – це частина врожаю, яка призначена для реалізації на ринку з метою отримання прибутку, на відміну від продукції, що використовується для власних потреб господарства (наприклад, насіння, корми або переробка). Вона є основним джерелом доходу для аграрних підприємств і формує їхню економічну ефективність. До товарної продукції рослинництва належать зернові культури (пшениця, ячмінь, кукурудза), олійні (соняшник, соя, ріпак), технічні, овочі, фрукти та інші сільськогосподарські культури, які підприємство вирощує для продажу.

У контексті сучасного агробізнесу товарна продукція рослинництва є основою для формування ланцюгів доданої вартості, оскільки вона може спрямовуватися не лише на продовольчі цілі, а й на виробництво біопалива, комбікормів та інших похідних продуктів. Таким чином, вона безпосередньо впливає на фінансову стабільність сільськогосподарського підприємства та його конкурентоспроможність на національному і міжнародному ринках.

У таблиці 2.2 представлено дані щодо обсягів та структури товарної продукції ПСП «Слобожанщина Агро» за 2022-2024 роки.

Таблиця 2.2 – Об'єми та структура товарної продукції ПСП «Слобожанщина Агро»

Культура	Рік						Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	2022		2023		2024			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Пшениця озима	72923,1	9,4	153036,1	18,3	409323,3	19,5	336400,1	461,3
Кукурудза	446785,5	57,6	617041,2	73,9	1301396,0	61,9	854610,5	191,3
Соняшник	256433,3	33,0	65173,5	7,8	391977,1	18,6	135543,8	52,9
Разом	776141,9	100	835250,9	100	2102696,4	100	1326554,4	170,9

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

За аналізований період спостерігається стабільне зростання загального обсягу товарної продукції підприємства. Якщо у 2022 році загальний обсяг становив 776141,9 тис. грн, то вже у 2023 році він зріс до 835250,9 тис. грн, а у 2024 році досяг 2102696,4 тис. грн. Таким чином, за три роки обсяг товарної

продукції збільшився на 1326554,4 тис. грн або на 170,9%, що свідчить про значне розширення виробничої діяльності підприємства.

Аналізуючи структуру товарної продукції, варто відзначити, що найбільшу частку в ній протягом усього періоду займає кукурудза. У 2022 році її частка становила 57,6% (446785,5 тис. грн), у 2023 році зросла до 73,9% (617041,2 тис. грн), а у 2024 році знизилась до 61,9%, проте у вартісному вираженні досягла 1301396,0 тис. грн. Абсолютний приріст виробництва кукурудзи за три роки склав 854610,5 тис. грн або 191,3%, що свідчить про орієнтацію підприємства на цю культуру як основну.

Структура товарної продукції ПСП «Слобожанщина Агро» станом на 2023 рік нами представлена на рис. 2.2.

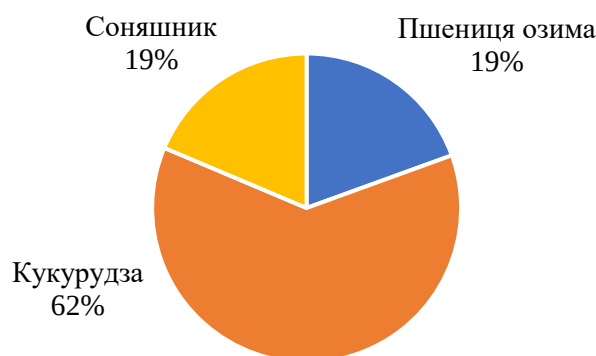

Рисунок 2.2 - Структура товарної продукції ПСП «Слобожанщина Агро» станом на 2024 рік, %

Джерело: побудовано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Щодо виробництва пшениці озимої, спостерігається стрімке зростання її ролі в структурі продукції підприємства. У 2022 році частка пшениці становила лише 9,4% (72923,1 тис. грн), у 2023 році зросла до 18,3% (153036,1 тис. грн), а у 2024 році досягла 19,5% (409323,3 тис. грн). Відносний приріст виробництва пшениці за три роки є найвищим серед усіх культур і становить 461,3%, що у вартісному вираженні складає 336400,1 тис. грн. Виробництво соняшнику демонструє нестабільну динаміку. У 2022 році його частка в структурі товарної

продукції становила 33,0% (256433,3 тис. грн), у 2023 році різко знизилась до 7,8% (65173,5 тис. грн), а у 2024 році зросла до 18,6% (391977,1 тис. грн). Загалом за три роки вартість виробленого соняшнику збільшилась на 135543,8 тис. грн або на 52,9%, що є найнижчим показником серед усіх культур.

ПСП «Слобожанщина Агро» для вирощування зернових, бобових та олійних культур використовує сучасну техніку (трактори, комбайни, сівалки, обприскувачі), ґрунтообробне обладнання, а також елеватори та склади для зберігання врожаю. Підприємство застосовує передові агротехнології, включаючи точне землеробство, мінеральні добрива та засоби захисту рослин, що дозволяє максимізувати врожайність і якість продукції.

Таблиця 2.3 – Динаміка вартості основних виробничих засобів в ПСП «Слобожанщина Агро»

Назва	Рік			Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	2022	2023	2024	тис. грн.	%
Будинки і споруди	439 961,7	438 922,4	486 697,0	46 735,3	10,6
Машини і обладнання	314 102,0	316 486,2	382 492,3	68 390,4	21,8
Транспортні засоби	155 409,3	195 205,0	175 309,0	19 899,6	12,8
Інструменти, прилади, інвентар	134 615,1	132 831,8	132 401,2	-2 213,9	-1,6
Інші основні засоби	42 682,8	53 132,7	41 681,9	-1 001,0	-2,3
Інші необоротні матеріальні засоби	7 661,0	18 480,9	7 355,6	-305,4	-4,0
Матеріальні виробничі засоби, разом	1 094 432,0	1 155 059,0	1 225 937,0	131 505,0	12,0

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Загальна вартість матеріальних виробничих засобів підприємства демонструє стабільне зростання протягом усього досліджуваного періоду. У 2022 році вона становила 1 094 432,0 тис. грн, у 2023 році зросла до 1 155 059,0 тис. грн, а в 2024 році досягла 1 225 937,0 тис. грн. Таким чином, за три роки загальна вартість основних засобів збільшилась на 131 505,0 тис. грн або на 12%, що свідчить про розширення виробничого потенціалу підприємства та його інвестиційну активність.

Найбільшу частку в структурі основних виробничих засобів займають будинки і споруди, вартість яких у 2024 році становила 486 697,0 тис. грн. За період 2022-2024 років вартість будівель і споруд зросла на 46 735,3 тис. грн або на 10,6%. Це може свідчити про інвестиції підприємства в розширення виробничих площ та модернізацію наявної інфраструктури.

Машини й обладнання є другою за величиною категорією основних засобів, демонструючи найбільший відносний приріст серед усіх категорій – 21,8%. За три роки їх вартість збільшилась на 68 390,4 тис. грн, досягнувши в 2024 році 382 492,3 тис. грн. Таке значне зростання вказує на технічне переоснащення підприємства, впровадження нових технологій та підвищення механізації виробничих процесів.

Загалом, аналіз динаміки вартості основних виробничих засобів ПСП «Слобожанщина Агро» свідчить про позитивні тенденції розвитку матеріально-технічної бази підприємства.

На основі представленої таблиці 2.4, можна проаналізувати ефективність управління основними виробничими фондами ПСП «Слобожанщина Агро» за період 2022-2024 років. Дані свідчать про суттєве покращення показників ефективності використання основних засобів підприємства за досліджуваний період (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Ефективність управління основними виробничими фондами ПСП «Слобожанщина Агро»

Показники	Рік			Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	2022	2023	2024	Абсолютні	Відносні, %
Фондовіддача, тис. грн.	0,69	0,75	1,77	1,08	157,2
Фондомісткість, тис. грн.	1,45	1,34	0,56	-0,89	-61,1
Фондоозброєність, тис. грн.	4388,0	4393,5	4687,0	298,97	6,8

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Так, показник фондовіддачі, який відображає обсяг виробленої продукції на одиницю вартості основних виробничих фондів, демонструє стабільне

зростання. У 2022 році фондовіддача становила 0,69 тис. грн, у 2023 році зросла до 0,75 тис. грн, а в 2024 році досягла 1,77 тис. грн. Таким чином, за три роки цей показник збільшився на 1,08 тис. грн або на 157,2%. Це свідчить про значне підвищення ефективності використання основних фондів підприємства та покращення віддачі від інвестицій у матеріально-технічну базу.

Фондомісткість, як обернений до фондовіддачі показник, що відображає вартість основних фондів, необхідних для виробництва одиниці продукції, демонструє відповідну тенденцію до зниження. У 2022 році фондомісткість становила 1,45 тис. грн, у 2023 році знизилась до 1,34 тис. грн, а в 2024 році досягла 0,56 тис. грн. Загальне зниження за три роки склало 0,89 тис. грн або 61,1%. Таке суттєве зменшення фондомісткості підтверджує зростаючу ефективність використання основних засобів та свідчить про оптимізацію виробничих процесів підприємства.

Щодо фондоозброєності, яка характеризує вартість основних фондів, що припадає на одного працівника, спостерігається помірне зростання. У 2022 році цей показник становив 4388,0 тис. грн, у 2023 році незначно зріс до 4393,5 тис. грн, а в 2024 році досяг 4687,0 тис. грн. Загалом за три роки фондоозброєність збільшилась на 298,97 тис. грн або на 6,8%. Це свідчить про поступове підвищення технічної оснащеності праці персоналу підприємства.

Аналіз показників ефективності трудових ресурсів ПСП «Слобожанщина Агро» за 2022-2024 роки демонструє значне підвищення продуктивності праці при незначному скороченні чисельності персоналу. Обсяг робіт збільшився на 851701,0 тис. грн або на 223,6%, а вартість валової продукції зросла на 1334961,0 тис. грн або на 171,6%. При цьому середньорічна чисельність працівників зменшилась з 257 до 254 осіб (на 1,2%), що відповідно призвело до скорочення відпрацьованого часу на таку ж величину. Фонд оплати праці збільшився на 35925,0 тис. грн або на 63,8%, що відобразилось у зростанні середньомісячної заробітної плати з 18259,7 грн до 30261,8 грн (на 65,7%). Найбільшим є зростання показників продуктивності праці: в розрахунку на одного працівника за вартістю валової продукції – на 174,8% (з 3027,59 до 8319,10 тис. грн), за обсягами робіт

– на 227,4% (з 1482,26 до 4852,92 тис. грн). Середньогодинний виробіток також суттєво збільшився – з 1501,78 до 4126,54 грн/людино-год. (на 174,8%) (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Ефективність трудових ресурсів ПСП «Слобожанщина Агро»

Показники	Рік			Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	2022	2023	2024	Абсолютні	Відносні, %
Обсяг робіт, тис. грн.	380940,0	580853,0	1232641,0	851701,0	223,6
Вартість валової продукції, тис.грн.	778090,0	840709,0	2113051,0	1334961,0	171,6
Середньорічна чисельність працівників, чол.	257	256	254	-3,0	-1,2
Відпрацьовано людино-годин усіма працівниками облікового складу	518112	516096	512064	-6048,0	-1,2
Витрати робочого часу, людино-днів	64764	64512	64008	-756,0	-1,2
Фонд оплати праці, тис. грн.	56313,0	77666,0	92238,0	35925,0	63,8
Середньомісячна заробітна плата, грн.	18259,7	25281,9	30261,8	12002,1	65,7
Продуктивність праці, тис. грн./особу	3027,59	3284,02	8319,10	5291,5	174,8
Продуктивність праці, тис. грн./особу (за обсягами)	1482,26	2268,96	4852,92	3370,7	227,4
Середньогодинний виробіток, грн./людино-год.	1501,78	1628,98	4126,54	2624,8	174,8

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Такі результати свідчать про високу ефективність управління трудовими ресурсами підприємства, впровадження новітніх технологій та методів організації праці, що дозволяє значно підвищувати продуктивність при відносно стабільній чисельності персоналу.

Аналіз основних економічних показників діяльності ПСП «Слобожанщина Агро» за 2022-2024 роки свідчить про суттєве покращення фінансових результатів підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції зріс на 1 334

961,0 тис. грн або на 171,6%, досягнувши у 2024 році 2 113 051,0 тис. грн. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Основні економічні показники діяльності ПСП «Слобожанщина Агро»

Показник	Рік			Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	2022	2023	2024	Абсолютне	відносне, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	778 090,0	840 709,0	2 113 051,0	1 334 961,0	171,6
Інші операційні доходи	26 133,0	43 213,0	43 642,0	17 509,0	67,0
Інші доходи	18 858,0	42 566,0	35 190,0	16 332,0	86,6
Разом доходи, тис. грн.	823 081,0	926 488,0	2 191 883,0	1 368 802,0	166,3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	380 940,0	580 853,0	1 232 641,0	851 701,0	223,6
Інші операційні витрати	185 257,0	212 049,0	441 423,0	256 166,0	138,3
Інші витрати	46 919,0	69 106,0	72 522,0	25 603,0	54,6
Разом витрати, тис. грн.	613 116,0	862 008,0	1 746 586,0	1 133 470,0	184,9
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	209 965,0	64 480,0	445 297,0	235 332,0	112,1
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	209 965,0	64 480,0	445 297,0	235 332,0	112,1
Рівень рентабельності, %	55,12	11,10	36,13	-	-19,0

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Загальна сума доходів підприємства збільшилась на 1 368 802,0 тис. грн або на 166,3%. Паралельно спостерігається зростання витрат: собівартість реалізованої продукції зросла на 851 701,0 тис. грн або на 223,6%, а загальна сума витрат збільшилась на 1 133 470,0 тис. грн або на 184,9%. Незважаючи на випереджаюче зростання витрат порівняно з доходами, фінансові результати демонструють позитивну динаміку. Фінансовий результат до оподаткування і чистий прибуток у 2024 році склали 445 297,0 тис. грн, що на 235 332,0 тис. грн або на 112,1% більше, ніж у 2022 році. При цьому варто відзначити

нестабільність фінансових результатів: у 2023 році спостерігалось значне зниження прибутку до 64 480,0 тис. грн, що могло бути пов'язано з різким зростанням собівартості продукції. Рівень рентабельності також демонструє нестабільну динаміку: з 55,12% у 2022 році він знизився до 11,10% у 2023 році, а у 2024 році зріс до 36,13%, що на 19 відсоткових пунктів нижче рівня 2022 року. Це свідчить про зниження ефективності діяльності підприємства у відносному вираженні, незважаючи на зростання абсолютних показників прибутку.

2.2 Стан управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві

Управління ефективністю галузі рослинництва являє собою комплексний процес планування, організації, мотивації та контролю виробничо-господарської діяльності аграрного підприємства, спрямований на досягнення оптимального співвідношення між отриманими результатами та витраченими ресурсами. У сучасних економічних умовах особливу значущість набуває оптимізація витрат на виробництво продукції рослинництва, оскільки саме цей фактор безпосередньо впливає на формування собівартості та, відповідно, прибутковості господарської діяльності. Раціональне управління виробничими витратами дозволяє підприємству не лише мінімізувати собівартість продукції, але й підвищити її конкурентоспроможність на ринку, забезпечити стабільність фінансових потоків та створити підґрунтя для розширеного відтворення.

Собівартість продукції рослинництва виступає ключовим індикатором ефективності виробничих процесів та якості управлінських рішень. Її формування відбувається під впливом багатьох чинників, серед яких технологічні особливості вирощування культур, продуктивність використовуваних ресурсів, організація виробничих процесів, логістика та збутова політика. Систематичний аналіз структури собівартості дозволяє виявляти резерви економії та вживати заходів щодо раціоналізації виробничих

процесів, що в кінцевому підсумку позитивно впливає на фінансові результати діяльності підприємства.

Прибуток як кінцевий показник ефективності рослинництва відображає здатність підприємства генерувати додану вартість та забезпечувати самофінансування подальшого розвитку. Управління прибутковістю вимагає збалансованого підходу до формування цінової політики, оптимізації виробничих та збутових процесів, а також стратегічного планування структури посівних площ з урахуванням ринкової кон'юнктури та внутрішнього потенціалу підприємства.

Особливого значення в системі управління ефективністю рослинництва набуває ціновий моніторинг, який забезпечує підприємство актуальною інформацією про стан і тенденції розвитку аграрного ринку. Регулярний аналіз цінової динаміки дозволяє своєчасно коригувати виробничі програми, обирати оптимальні канали реалізації продукції та приймати обґрунтовані рішення щодо строків її продажу, що особливо важливо в умовах сезонних коливань цін на сільськогосподарську продукцію. Крім того, ціновий моніторинг сприяє формуванню ефективної закупівельної політики стосовно матеріально-технічних ресурсів, що в умовах нестабільності цін на засоби виробництва стає важливою умовою забезпечення стабільності господарської діяльності та конкурентоспроможності продукції рослинництва.

Аналіз динаміки виробничої собівартості продукції рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро» за 2022-2024 роки демонструє значні зміни у структурі витрат підприємства. Загальна виробнича собівартість продукції рослинництва за досліджуваний період зросла на 182635,7 тис. грн. або на 34,4%, що свідчить про суттєве збільшення витрат на виробництво. Найбільшу частку у структурі виробничої собівартості продукції рослинництва протягом усього періоду займає кукурудза – від 59% у 2022 році до 67% у 2024 році. При цьому собівартість вирощування кукурудзи зросла найбільш суттєво – на 167030,1 тис. грн. або на 53,5%, що вказує на значне підвищення витрат на вирощування цієї культури (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Динаміка виробничої собівартості продукції рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро»

Культура	Рік						Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	2022		2023		2024			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Пшениця озима	93090,4	18	149252,8	21	95178,6	13	2088,2	2,2
Кукурудза	312012,4	59	439473,3	62	479042,5	67	167030,1	53,5
Соняшник	125408,8	24	124398,8	17	138926,2	19	13517,4	10,8
Разом	530511,6	100	713124,9	100	713147,3	100	182635,7	34,4

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Собівартість виробництва соняшнику зросла на 13517,4 тис. грн. або на 10,8%, проте його частка у загальній структурі собівартості зменшилась з 24% у 2022 році до 19% у 2024 році. Щодо пшениці озимої, то її собівартість зросла незначно – лише на 2088,2 тис. грн. або на 2,2%, а її частка у загальній структурі собівартості зменшилась найбільш суттєво – з 18% у 2022 році до 13% у 2024 році.

З точки зору управління ефективністю рослинництва, зростання загальної собівартості продукції на 34,4% за три роки вказує на необхідність пошуку шляхів оптимізації виробничих витрат. Особливу увагу слід приділити кукурудзі, адже значне зростання її собівартості (на 53,5%) може негативно вплинути на рентабельність виробництва, якщо ціни реалізації не зростатимуть відповідними темпами. Водночас, зміни у структурі виробничої собівартості свідчать про адаптивність управлінських рішень підприємства до ринкових умов та пошук оптимального співвідношення культур у сівозміні для максимізації прибутковості.

Аналіз структури виробничої собівартості продукції рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро» за 2022-2024 роки демонструє загальне зростання собівартості на 34,4%, що становить 182635,7 тис. грн. (додаток А). Найбільш суттєве зростання спостерігається за статтею «Оплата послуг і робіт» – на 207,9% (60433,6 тис. грн.), що свідчить про значне розширення залучення сторонніх

послуг у виробничому процесі. Також значно зросли витрати на насіння та посадковий матеріал – на 49,4% (24243,2 тис. грн.) та на мінеральні добрива – на 42,4% (50801,6 тис. грн.).

У структурі собівартості найбільшу частку в 2024 році займають мінеральні добрива (23,9%), інші прямі та загальновиробничі витрати (22,6%) та решта матеріальних витрат (15,7%) (рис. 2.3).

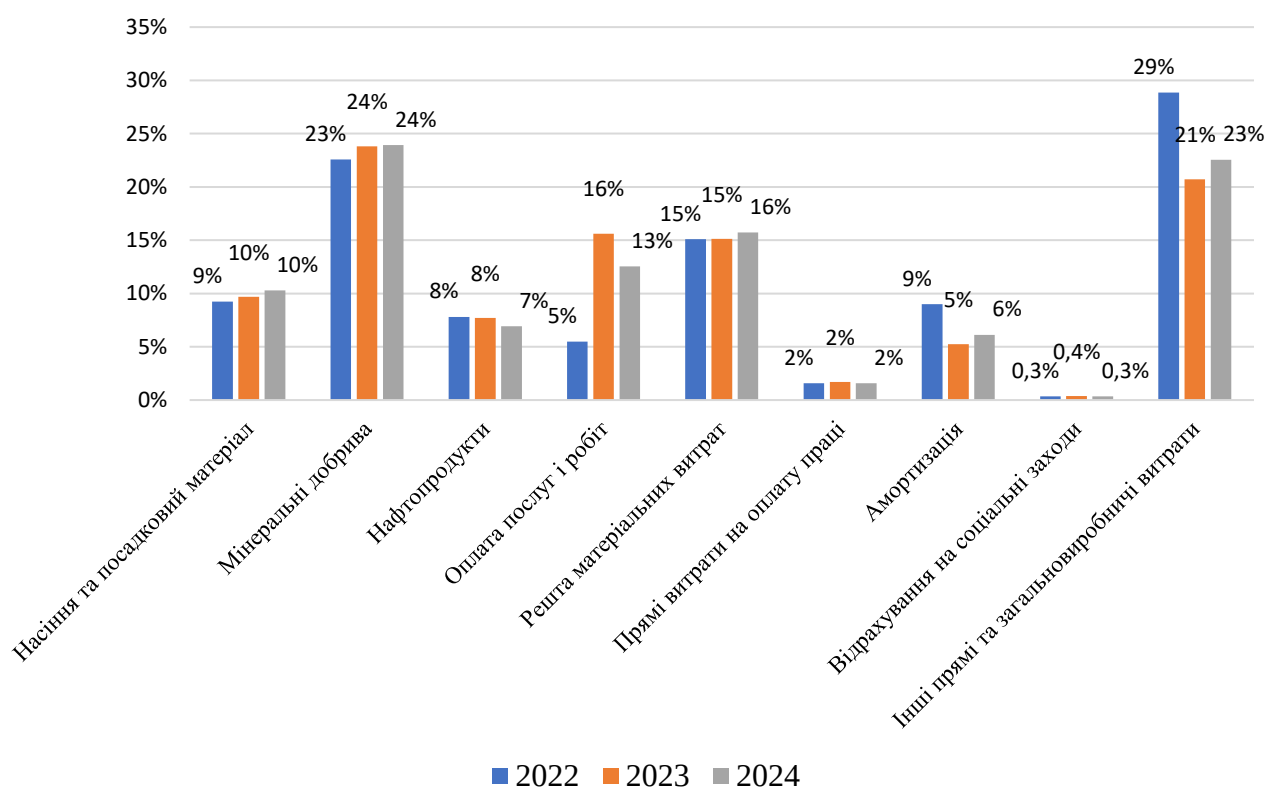

Рисунок 2.3 – Структура виробничої собівартості продукції рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро» за 2022-2024 роки

Джерело: побудовано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Такі зміни свідчать про трансформацію управлінських підходів у галузі рослинництва, орієнтованих на інтенсифікацію виробництва шляхом підвищення витрат на якісний посадковий матеріал та добрива, а також широке залучення підрядників. Водночас, зниження частки амортизації може вказувати на певні проблеми з оновленням матеріально-технічної бази, що в

довгостроковій перспективі може негативно вплинути на ефективність виробництва.

Дані порівняння внутрішньогосподарських цін реалізації з середньоринковими цінами в ПСП «Слобожанщина Агро» демонструють суттєві зміни цінової політики підприємства за період 2022-2024 років (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Порівняння внутрішньої ціни реалізації продукції рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро» із середньою на внутрішньому ринку України

Культура	Рік					
	2022			2024		
	внутрішньо господарські, грн/ц	середньо ринкові, грн/ц	різниця, грн/ц	внутрішньо господарські, грн/ц	середньо ринкові, грн/ц	різниця, грн/ц
Пшениця озима	975,1	640,0	335,1	723,8	890,0	-166,2
Кукурудза	638,5	580,0	58,5	642,6	830,0	-187,4
Соняшник	1296,0	1520,0	-224,0	1536,1	2650,0	-1113,9

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро» та [5]

Так, у 2022 році підприємство реалізовувало пшеницю озиму та кукурудзу за цінами, вищими за середньоринкові (на 335,1 грн/ц та 58,5 грн/ц відповідно), тоді як соняшник продавався нижче ринкової ціни на 224,0 грн/ц. Ситуація значно погіршилася в 2024 році, коли всі основні культури реалізовувалися за цінами, суттєво нижчими за середньоринкові: пшениця озима – на 166,2 грн/ц, кукурудза – на 187,4 грн/ц, а найбільша різниця спостерігалася щодо соняшника – 1113,9 грн/ц. (додаток Б).

Такі результати свідчать про значні недоліки в системі управління збутом продукції рослинництва та ціновою політикою підприємства. Це вказує на неефективність маркетингової стратегії, недостатній моніторинг ринкових цін та несвоєчасне реагування на ринкову кон'юнктуру. Такий стан управління ефективністю галузі рослинництва може призвести до суттєвих недоотриманих прибутків та погіршення загальних фінансових показників підприємства, що

вимагає термінового перегляду підходів до ціноутворення, вибору каналів збуту та логістики продукції рослинництва.

Аналіз ефективності збутової діяльності ПСП «Слобожанщина Агро» за 2022-2024 роки демонструє значне зростання фінансових показників підприємства (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Ефективність збутової діяльності ПСП «Слобожанщина Агро»

Показники	Рік			Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	2022	2023	2024		
				тис. грн.	%
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	778090,0	840709,0	2113051,0	1334961,0	171,6
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	380940,0	580853,0	1232641,0	851701,0	223,6
Інші операційні витрати, тис. грн.	185257,0	212049,0	441423,0	256166,0	138,3
в т. ч. витрати на збут, тис. грн.	141880,0	170828,0	335050,0	193170,0	136,2
- логістичні витрати, разом тис. грн.	26026,2	29266,9	76588,6	50562,4	194,3
в т. ч. транспортні витрати, тис. грн.	9369,4	11414,1	32167,2	22797,8	243,3
- витрати на доробку та зберігання врожаю, тис. грн.	6766,8	9160,5	25657,2	18890,4	279,2
Разом витрат, пов'язаних з операційною діяльністю, тис. грн.	566197,0	792902,0	1674064,0	1107867,0	195,7
Частка витрат на збут у витратах, пов'язаних з операційною діяльністю, %	25,1	21,5	20,0	-	2,26
Окупність витрат на збут, грн.	5,5	4,9	6,3	0,8	15,0

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Варто відзначити значне зростання логістичних витрат на 194,3%, серед яких найбільше зросли витрати на доробку та зберігання врожаю – на 279,2%, а також транспортні витрати – на 243,3%. Позитивною тенденцією є зниження частки витрат на збут у загальних операційних витратах з 25,1% у 2022 році до 20,0% у 2024 році, що свідчить про відносну оптимізацію збутових процесів.

Також покращився показник окупності витрат на збут – з 5,5 грн. до 6,3 грн., тобто на 15,0%.

Такі результати характеризують стан управління ефективністю галузі рослинництва як такий, що має позитивну динаміку з точки зору оптимізації збутових витрат, проте викликає занепокоєння випереджаюче зростання собівартості продукції порівняно з доходами, що може негативно вплинути на рентабельність діяльності підприємства в довгостроковій перспективі. Суттєве зростання логістичних витрат, особливо на доробку, зберігання та транспортування, вказує на необхідність пошуку більш ефективних логістичних рішень та потенційної модернізації інфраструктури зберігання продукції рослинництва.

2.3 Результативність управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві

Результативність управління ефективністю галузі рослинництва є комплексним показником, який відображає здатність підприємства досягати поставлених виробничо-економічних цілей за оптимального використання наявних ресурсів. Ключовим індикатором результативності виступає здатність підприємства забезпечувати стабільне зростання прибутковості виробництва продукції рослинництва в умовах динамічних змін зовнішнього середовища.

Виробнича результативність управління проявляється через оптимальність структури посівних площ, відповідність технологій вирощування сільськогосподарських культур природно-кліматичним умовам регіону, досягнення запланованих показників урожайності, якості продукції та об'ємів реалізації. Ефективне управління виробничими процесами передбачає раціональне використання земельних, матеріально-технічних, трудових та фінансових ресурсів, своєчасне впровадження інноваційних агротехнологій та застосування сучасних засобів захисту рослин і систем удобрення.

Економічна результативність управління характеризується показниками рентабельності виробництва окремих культур та галузі рослинництва в цілому, оптимальністю структури виробничих витрат, собівартістю одиниці продукції.

Фінансова результативність управління ефективністю галузі рослинництва проявляється через показники прибутковості, ліквідності, фінансової стійкості та ділової активності підприємства. Ключовими індикаторами є чистий прибуток від реалізації продукції рослинництва, рентабельність продажів, окупність інвестицій у розвиток галузі. Ефективне управління фінансовими потоками передбачає оптимізацію структури капіталу, раціональне використання власних та залучених коштів, своєчасне фінансування виробничих процесів.

Системний підхід до оцінки результативності дозволяє виявити резерви підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва та забезпечити сталий розвиток підприємства в довгостроковій перспективі.

Аналіз даних свідчить про стабільне зростання обсягів реалізації озимої пшениці в ПСП «Слобожанщина Агро» протягом 2022-2024 років (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Динаміка реалізації зерна пшениці в ПСП «Слобожанщина Агро»

Продукція	Рік	Кількість реалізованої продукції, ц	Вартість реалізованої продукції, грн.	У динаміці до попереднього року, грн.	У динаміці до попереднього року, %
Пшениця озима	2022	74 785	72 923,1	-	-
	2023	260 385	153 036,1	80 113,0	109,9
	2024	565 532	409 323,2	256 287,1	167,5

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

У 2022 році підприємство реалізувало 74 785 ц пшениці на суму 72 923,14 грн. У 2023 році спостерігається значне збільшення обсягів реалізації до 260 385 ц, що супроводжується зростанням вартості реалізованої продукції до 153 036,14 грн. Порівняно з 2022 роком, вартість реалізації зросла на 80 113,01 грн або на 109,9%. Найбільш інтенсивне зростання відбулося у 2024 році, коли кількість

реалізованої пшениці досягла 565 532 ц, а вартість реалізації склала 409 323,27 грн, що на 256 287,13 грн або 167,5% більше порівняно з попереднім роком.

Така позитивна динаміка реалізації озимої пшениці вказує на високу результативність управління галуззю рослинництва в підприємстві. Значне збільшення обсягів виробництва та реалізації демонструє ефективність прийнятих управлінських рішень щодо посівних площ під озиму пшеницю, підвищення урожайності та вдосконалення технологій вирощування.

Аналіз динаміки реалізації кукурудзи в ПСП «Слобожанщина Агро» протягом 2022-2024 років демонструє стабільне зростання як обсягів, так і вартості реалізованої продукції (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Динаміка реалізації кукурудзи в ПСП «Слобожанщина Агро»

Продукція	Рік	Кількість реалізованої продукції, ц	Вартість реалізованої продукції, грн.	У динаміці до попереднього року, грн.	У динаміці до попереднього року, %
Кукурудза	2022	699 728	446 785,5	-	-
	2023	1 288 498	617 041,2	170 255,7	38,1
	2024	2 025 352	1 301 396,0	684 354,8	110,9

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

У 2022 році підприємство реалізувало 699 728 ц кукурудзи на загальну суму 446 785,52 грн. У 2023 році спостерігається суттєве збільшення обсягу реалізації кукурудзи до 1288498 ц, що супроводжувалося зростанням вартості реалізованої продукції до 617041,22 грн. Приріст вартості порівняно з попереднім роком склав 170 255,70 грн або 38,1%. Найбільш значне зростання зафіксовано в 2024 році, коли обсяг реалізації збільшився до 2025352 ц, а вартість реалізованої продукції досягла 1301396,01 грн, що на 684 354,79 грн або 110,9% більше, ніж у 2023 році.

Аналіз динаміки реалізації соняшнику в ПСП «Слобожанщина Агро» демонструє нестабільні показники протягом 2022-2024 років (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Динаміка реалізації соняшнику в ПСП «Слобожанщина Агро»

Продукція	Рік	Кількість реалізованої продукції, ц	Вартість реалізованої продукції, грн.	У динаміці до попереднього року, грн.	У динаміці до попереднього року, %
Соняшник	2022	197 872	256 433,3	-	-
	2023	51 487	65 173,5	-191 259,8	-74,6
	2024	255 173	391 977,1	326 803,6	501,4

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

У 2022 році підприємство реалізувало 197872 ц соняшнику на суму 256433,29 грн. У 2023 році відбувся різкий спад - обсяг реалізації скоротився до 51487 ц. Однак у 2024 році ситуація кардинально змінилася - обсяг реалізації зріс до 255173 ц, а вартість досягла 39 977,08 грн.

Стрімке відновлення та перевищення початкових показників у 2024 році демонструє високу адаптивність системи управління, здатність керівництва підприємства аналізувати причини спаду та ефективно коригувати стратегію виробництва і реалізації продукції.

Аналіз динаміки собівартості реалізованої продукції та прибутку в ПСП «Слобожанщина Агро» за період 2022-2024 років демонструє суттєві зміни в економічних показниках підприємства (табл. 2.10).

Таблиця 2.13 – Динаміка собівартості реалізованої продукції та прибутку в ПСП «Слобожанщина Агро»

Продукція	Рік				Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	2022		2024			
	Собівар- тість, тис. грн.	Прибуток, тис. грн.	Собівар- тість, тис. грн.	Прибуток, тис. грн.	Собівар- тість, тис. грн.	Прибуток (збиток), тис. грн.
Пшениця озима	26 502,3	4 952,5	240 011,1	115 183,3	213 508,8	110 230,7
Кукурудза	225 831,4	190 522,3	759 112,0	272 692,8	533 280,6	82 170,5
Соняшник	127 566,0	58 887,8	227 473,9	154 195,7	99 907,9	95 307,9
Разом	379 899,7	254 362,6	1 226 597,0	542 071,8	846 697,3	287 709,1

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Загальна собівартість реалізованої продукції рослинництва зросла на 846697,3 тис. грн. Одночасно відбулося зростання сукупного прибутку на 287709,1 тис. грн., проте темпи зростання собівартості випереджають темпи зростання прибутку, що вказує на певне зниження ефективності виробництва. Найбільше зростання собівартості спостерігається по кукурудзі – на 533 280,6 тис. грн., однак приріст прибутку від цієї культури значно менший – лише 82170,5 тис. грн. Натомість, для пшениці озимої характерне суттєве зростання як собівартості (на 213 508,8 тис. грн.), так і прибутку (на 110 230,7 тис. грн.), що свідчить про відносно вищу ефективність виробництва цієї культури.

Дисбаланс у структурі прибутковості різних культур свідчить про необхідність перегляду структури посівних площ та технологій вирощування з метою оптимізації витрат і підвищення загальної ефективності галузі рослинництва. Підприємству доцільно зосередити увагу на удосконаленні технологій вирощування кукурудзи для зниження її собівартості, а також розглянути можливість збільшення частки більш рентабельних культур у структурі виробництва.

На основі наведеної таблиці 2.14 можна проаналізувати ефективність управління галуззю рослинництва на підприємстві.

Таблиця 2.14 – Динаміка рентабельності виробленої та реалізованої продукції тваринництва в ПСП «Слобожанщина Агро»

Продукція	Рік				Відхилення 2024 р.	
	2022		2024		від 2022 р.	
	Рентабельність виробленої продукції, %	Рентабельність реалізованої продукції, %	Рентабельність виробленої продукції, %	Рентабельність реалізованої продукції, %	Рентабельність виробленої продукції, п.п	Рентабельність реалізованої продукції, п.п.
Пшениця озима	5,3	18,7	121,0	48,0	115,7	29,3
Кукурудза	61,1	84,4	56,9	35,9	-4,1	-48,4
Соняшник	47,0	46,2	111,0	67,8	64,0	21,6

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Аналіз показників рентабельності демонструє різноспрямовані тенденції для різних культур. Для озимої пшениці спостерігається суттєве зростання рентабельності виробленої продукції з 5,3% у 2022 році до 121,0% у 2024 році, що свідчить про збільшення показника на 115,7 відсоткових пунктів. Рентабельність реалізованої продукції пшениці також зросла з 18,7% до 48,0%, що становить приріст на 29,3 відсоткових пунктів. Це вказує на значне підвищення ефективності виробництва та реалізації пшениці озимої, що може бути обумовлено оптимізацією виробничих процесів, зниженням собівартості або сприятливою кон'юктурою ринку.

Водночас для кукурудзи спостерігається негативна тенденція. Рентабельність виробленої продукції знизилась з 61,1% до 56,9%, тобто на 4,1 відсоткових пунктів. Ще більш значне зниження відбулося за показником рентабельності реалізованої кукурудзи – з 84,4% до 35,9%, що становить падіння на 48,4 відсоткових пунктів. Така динаміка свідчить про погіршення умов виробництва та реалізації кукурудзи, можливе підвищення витрат на виробництво або зниження закупівельних цін на цю культуру.

Щодо соняшнику, дані вказують на найбільш позитивну динаміку серед усіх культур. Рентабельність виробленої продукції соняшнику зросла з 47,0% до 111,0%, тобто на 64,0 відсоткових пунктів. Рентабельність реалізованої продукції також зросла з 46,2% до 67,8%, що становить приріст на 21,6 відсоткових пунктів. Це свідчить про високу ефективність управління виробництвом та реалізацією соняшнику в господарстві.

Загалом, результати аналізу свідчать про переважно позитивну динаміку ефективності управління галуззю рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро». Підприємство досягло значного підвищення рентабельності для двох з трьох основних культур – озимої пшениці та соняшнику. Негативна динаміка рентабельності кукурудзи може вказувати на необхідність перегляду технології її вирощування, оптимізації витрат та пошуку більш вигідних каналів реалізації.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА В ПСП «СЛОБОЖАНЩИНА АГРО»

Удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро» потребує комплексного підходу, що охоплює різні аспекти діяльності підприємства. Оптимізація виробничих процесів є ключовим напрямом, який передбачає впровадження точного землеробства з використанням GPS-навігації та дронів для моніторингу посівів. Це дозволить оперативно виявляти проблемні ділянки, оптимізувати внесення добрив та засобів захисту рослин, що зменшить витрати та підвищить урожайність культур. Також доцільно впровадити автоматизовані системи управління технікою, які дозволять мінімізувати людський фактор та забезпечити максимальну точність виконання агротехнічних операцій [21].

Розвиток передових механізмів цінового моніторингу дасть змогу підприємству своєчасно реагувати на коливання ринку та обирати оптимальні моменти для продажу продукції. Створення аналітичного відділу з функціями моніторингу біржових котирувань, відстеження світових трендів цін на сільськогосподарську продукцію та прогнозування ринкової кон'юнктури забезпечить прийняття обґрунтованих рішень щодо збуту продукції. Важливим є також встановлення партнерських відносин з трейдерами та переробними підприємствами для формування стабільних каналів збуту продукції за вигідними цінами.

Також підвищення кваліфікації персоналу є невід'ємною частиною стратегії розвитку підприємства. Організація регулярних тренінгів та семінарів з вивчення інноваційних технологій вирощування сільськогосподарських культур, особливостей використання нової техніки та обладнання, сучасних методів управління дозволить сформувати команду висококваліфікованих фахівців.

Доцільно запровадити систему мотивації персоналу, яка стимулюватиме до підвищення продуктивності праці та якості виконання робіт [27].

Важливим є обмін досвідом із провідними агрохолдингами України та зарубіжжя допоможе перейняти кращі практики організації виробництва, технологічні рішення та методи управління. Участь у галузевих виставках, конференціях та форумах дасть можливість ознайомитися з інноваціями у сфері рослинництва, встановити контакти з потенційними партнерами та інвесторами. Корисним буде також організація виїзних семінарів для керівників та спеціалістів господарства на базі успішних агропідприємств для вивчення їх досвіду (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Напрями удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро»

Напрямок удосконалення	Зміст та обґрунтування
Оптимізація виробничих процесів	Впровадження точного землеробства з використанням GPS-навігації та дронів для моніторингу посівів. Автоматизація управління технікою для мінімізації людського фактора та підвищення точності виконання агротехнічних операцій. Це дозволить оптимізувати внесення добрив та засобів захисту рослин, зменшити витрати та підвищити урожайність.
Передові механізми цінового моніторингу	Створення аналітичного відділу для моніторингу біржових котирувань та прогнозування ринкової кон'юнктури. Встановлення партнерських відносин з трейдерами та переробними підприємствами для формування стабільних каналів збуту продукції за вигідними цінами.
Підвищення кваліфікації персоналу	Організація регулярних тренінгів та семінарів з вивчення інноваційних технологій, особливостей використання нової техніки та обладнання. Запровадження системи мотивації, яка стимулюватиме підвищення продуктивності праці та якості виконання робіт.
Обмін досвідом із провідними агрохолдингами	Участь у галузевих виставках, конференціях та форумах. Організація виїзних семінарів для керівників та спеціалістів господарства на базі успішних агропідприємств для вивчення їх досвіду.
Диверсифікація виробництва	Розширення асортименту культур з урахуванням кон'юнктури ринку та природно-кліматичних умов регіону. Вирощування нішевих культур з високою маржинальністю.
Впровадження інноваційних технологій обробітку ґрунту	Застосування мінімального та нульового обробітку для економії паливно-мастильних матеріалів, зменшення амортизаційних відрахувань, збереження та підвищення родючості ґрунтів.

Продовження таблиці 3.1

Напрямок удосконалення	Зміст та обґрунтування
Розвиток вертикальної інтеграції	Створення власних потужностей з переробки сільськогосподарської продукції (виробництво круп, борошна, олій тощо) для отримання додаткової доданої вартості та підвищення рентабельності.
Впровадження системи управління якістю	Сертифікація продукції відповідно до міжнародних стандартів для підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках, отримання цінової премії за якість.
Модернізація матеріально-технічної бази	Оновлення парку сільськогосподарської техніки, будівництво сучасних елеваторів та складських приміщень, створення системи зрошення для підвищення продуктивності праці та забезпечення стабільності урожаїв.
Співпраця з науковими установами	Створення на базі підприємства експериментальних ділянок для випробування нових сортів та гібридів, систем удобрення та захисту рослин з урахуванням специфіки ґрунтово-кліматичних умов господарства.
Впровадження енергоощадних технологій	Використання альтернативних джерел енергії (сонячні панелі, біогазові установки, вітрогенератори) для зниження витрат на енергоресурси, підвищення екологічності виробництва та отримання додаткових доходів від продажу електроенергії.

Джерело: складено автором на основі [21; 27]

Диверсифікація виробництва є перспективним напрямом підвищення ефективності рослинництва. Розширення асортименту культур з урахуванням кон'юнктури ринку та природно-кліматичних умов регіону дозволить знизити залежність від коливань цін на окремі види продукції. Зокрема, доцільно розглянути можливість вирощування нішевих культур, які мають високу маржинальність та стабільний попит на ринку (нут, сочевиця, амарант, спельта тощо).

Впровадження інноваційних технологій обробітку ґрунту, зокрема мінімального та нульового обробітку, дозволить знизити собівартість виробництва продукції за рахунок економії паливно-мастильних матеріалів та зменшення амортизаційних відрахувань. Крім того, такі технології сприяють збереженню та підвищенню родючості ґрунтів, що є важливим аспектом сталого розвитку рослинництва [30].

Реалізація запропонованих напрямів дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємства на ринку сільськогосподарської

продукції, забезпечити стабільне нарощування обсягів виробництва та підвищення його ефективності, а також сформувати потенціал для сталого розвитку в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Впровадження організаційно-управлінських заходів з удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро» доцільно розпочати з проведення комплексного аудиту поточного стану підприємства для виявлення проблемних зон та визначення пріоритетних напрямів удосконалення. Наступним кроком є розробка детального плану впровадження заходів з чітким визначенням термінів, ресурсів та відповідальних осіб. Цей план має бути затверджений керівництвом підприємства та доведений до відома всіх працівників (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Перелік організаційно-управлінських заходів з удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро»

Назва заходу	Відповідальний	Термін впровадження	Загальна вартість, тис. грн
Впровадження системи точного землеробства з використанням GPS-навігації та дронів	Головний агроном, головний інженер	Травень-вересень 2025	1 800,0
Розробка та впровадження системи аналітичного моніторингу цін на сільськогосподарську продукцію	Заступник директора з економічних питань	Червень-серпень 2025	150,0
Організація щоквартальних тренінгів з підвищення кваліфікації агрономічного персоналу	Заступник директора з кадрових питань	Протягом 2025-2026 рр.	320,0
Участь у міжнародних аграрних виставках та конференціях	Директор, головний агроном	Протягом 2025-2026 рр.	280,0
Розробка програми диверсифікації виробництва з впровадженням нішевих культур	Головний агроном, заступник директора з економічних питань	Серпень-жовтень 2025	90,0
Впровадження технології мінімального обробітку ґрунту	Головний агроном	Вересень 2025 - квітень 2026	2 950,0
Модернізація системи зберігання та доробки зерна	Головний інженер	Червень-листопад 2025	3 200,0
Розробка системи матеріального стимулювання працівників за підвищення ефективності виробництва	Заступник директора з кадрових питань, заступник директора з економічних питань	Червень-липень 2025	80,0

Продовження таблиці 3.2

Назва заходу	Відповідальний	Термін впровадження	Загальна вартість, тис. грн
Організація виїзних семінарів на базі провідних агропідприємств України	Заступник директора з кадрових питань	Вересень-жовтень 2025	180,0
Впровадження системи бюджетування у рослинництві	Заступник директора з економічних питань, головний бухгалтер	Жовтень-грудень 2025	140,0
Розробка та реалізація програми енергоефективності підприємства	Головний інженер, енергетик	Липень 2025 - червень 2026	680,0
Впровадження системи контролю виконання агротехнічних операцій з використанням цифрових технологій	Головний агроном, головний інженер	Червень-жовтень 2025	580,0
Розробка програми удобрення ґрунтів на основі детального агрохімічного аналізу	Головний агроном	Травень-липень 2025	260,0
Формування власної метеорологічної мережі на полях підприємства	Головний агроном	Квітень-червень 2025	190,0
Загальна сумарна вартість заходів			10900,0

Джерело: розроблено автором

Першочергово варто реалізувати маловитратні заходи, які дають швидкий ефект – розробка систем моніторингу цін, матеріального стимулювання працівників, формування метеорологічної мережі. Паралельно слід розпочати впровадження більш тривалих і капіталомістких проєктів – систем точного землеробства, модернізації зберігання зерна, технологій мінімального обробітку ґрунту. Важливим етапом є навчання персоналу роботі з новими системами та технологіями, що забезпечить їх ефективне використання. Для цього доцільно організувати серію тренінгів та виїзних семінарів. У процесі впровадження заходів необхідно здійснювати постійний моніторинг результатів та вносити корективи у разі необхідності.

По завершенні кожного етапу впровадження слід проводити оцінку його ефективності за встановленими КРІ та інформувати колектив про досягнуті результати. Завершальним етапом алгоритму є інтеграція всіх впроваджених

інновацій у єдину систему управління ефективністю рослинництва з відповідним організаційним, методичним та інформаційним забезпеченням, що дозволить максимізувати синергетичний ефект від реалізації всього комплексу заходів.

Впровадження організаційно-управлінських заходів з удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро» матиме комплексний вплив на ціну продукції підприємства. Так, оптимізація виробничих процесів через впровадження точного землеробства та мінімального обробітку ґрунту призведе до зниження собівартості продукції за рахунок економії ресурсів, що дозволить підприємству встановлювати більш конкурентоспроможні ціни або збільшувати маржинальність при збереженні ринкових цін. А розробка системи аналітичного моніторингу цін дозволить обирати оптимальні моменти для реалізації продукції, коли ринкові ціни досягають піку. Таким чином, впровадження запропонованих заходів надасть підприємству більшу гнучкість у ціноутворенні, можливість підвищення цін на власну продукцію, та досягти загального зростання прибутковості ведення бізнесу (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Формування планових показників фінансових надходжень від впровадження заходів з удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро»

Культура	Фактичні показники 2024 рік			Планові показники 2026 рік		
	Реалізова но, ц	Ціна, грн/ц	Надходже ння, тис. грн.	Реалізова но, ц	Середня на внутрішньому ринку за 2024 рік, грн/ц	Надходженн я, тис. грн.
Пшениця озима	565 532	723,8	409 323	565 532	890,0	503 323
Кукурудза	2 025 352	642,6	1 301 396	2 025 352	830,0	1 681 042
Соняшник	255 173	1536,1	391 977	255 173	2650,0	676 208
Разом	2 846 057	-	2 102 696	2 846 057	-	2 860 574

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Представлені розрахунки демонструють значне поліпшення фінансових результатів ПСП «Слобожанщина Агро» внаслідок впровадження заходів з удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва. Згідно з плановими показниками на 2026 рік, при незмінних обсягах реалізації продукції, загальна сума надходжень від реалізації основних сільськогосподарських культур зростає з 2 102 696 тис. грн у 2024 році до 2 860 574 тис. грн у 2026 році, що становить збільшення на 757 878 тис. грн або 36%. Це суттєве зростання досягається виключно за рахунок підвищення цін реалізації продукції (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Вплив заходів з удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро» на загальні об'єми фінансових надходжень від реалізації

Культура	Фінансові надходження від реалізації			Відхилення	
	фактичні	При застосуванні		При застосуванні	
		Середньої ціни за три роки на внутрішньому ринку, грн/ц	Середньої ціни на внутрішньому ринку за 2024 рік, грн/ц	Середньої ціни за три роки на внутрішньому ринку, грн/ц	Середньої ціни на внутрішньому ринку за 2024 рік, грн/ц
Пшениця озима	409 323	397 758	503 323	-11 566	94 000
Кукурудза	1 301 396	1 269 221	1 681 042	-32 175	379 646
Соняшник	391 977	471 219	676 208	79 242	284 231
Разом	2 102 696	2 138 198	2 860 574	35 501	757 878

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ПСП «Слобожанщина Агро»

Такі результати свідчать про високу економічну ефективність запланованих організаційно-управлінських заходів, які дозволять підприємству суттєво покращити цінові параметри реалізації продукції рослинництва завдяки підвищенню її якості, оптимізації каналів збуту, впровадженню системи моніторингу цін та вибору найбільш сприятливих періодів реалізації. Це підтверджує доцільність інвестування у запропоновані заходи, загальна вартість яких становить 10 900 тис. грн, оскільки очікуваний економічний ефект значно перевищує необхідні витрати, забезпечуючи швидку окупність інвестицій та створюючи міцну основу для подальшого розвитку підприємства.

ВИСНОВКИ

В процесі виконання кваліфікаційної роботи було проведено дослідження механізмів управління ефективністю підприємства галузі рослинництва. Зокрема:

1. Досліджено теоретико-методичні аспекти управління ефективністю підприємства галузі рослинництва.

Встановлено, що поняття «ефективність» у контексті підприємств рослинництва слід розглядати як комплексну, багатокomпонентну характеристику, що відображає здатність підприємства оптимально використовувати наявні ресурси для досягнення максимальних результатів з урахуванням економічних, агрономічних, екологічних та соціальних аспектів діяльності в умовах сезонності та залежності від природно-кліматичних факторів. Ефективність у рослинництві має динамічний характер і потребує постійного аналізу та коригування управлінських підходів з урахуванням мінливості зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей підприємства..

2. Надано організаційно-економічну характеристику ПСП «Слобожанщина Агро».

В процесі дослідження встановлено, що ПСП «Слобожанщина Агро» є ключовим сільськогосподарським підприємством у складі міжнародної агрохолдингової групи ІМС S.A., яка спеціалізується на вирощуванні зернових та олійних культур у північно-східних регіонах України.

Встановлено, що за аналізований період спостерігається стабільне зростання загального обсягу товарної продукції підприємства. Якщо у 2022 році загальний обсяг становив 776141,9 тис. грн, то вже у 2023 році він зріс до 835250,9 тис. грн, а у 2024 році досяг 2102696,4 тис. грн. Таким чином, за три роки обсяг товарної продукції збільшився на 1326554,4 тис. грн або на 170,9%, що свідчить про значне розширення виробничої діяльності підприємства.

Встановлено, що за досліджуваний період загальна сума доходів підприємства збільшилась на 1 368 802,0 тис. грн або на 166,3%. Паралельно

спостерігається зростання витрат: собівартість реалізованої продукції зросла на 851 701,0 тис. грн або на 223,6%, а загальна сума витрат збільшилась на 1133470,0 тис. грн або на 184,9%. Рівень рентабельності також демонструє нестабільну динаміку: з 55,12% у 2022 році він знизився до 11,10% у 2023 році, а у 2024 році зріс до 36,13%, що на 19 відсоткових пунктів нижче рівня 2022 року.

3. Проведене дослідження поточного стану управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві.

Встановлено, що з точки зору управління ефективністю рослинництва, зростання загальної собівартості продукції на 34,4% за три роки вказує на необхідність пошуку шляхів оптимізації виробничих витрат. Особливу увагу слід приділити кукурудзі, адже значне зростання її собівартості (на 53,5%) може негативно вплинути на рентабельність виробництва, якщо ціни реалізації не зростатимуть відповідними темпами. В процесі дослідження виявлені недоліки в системі управління збутом продукції рослинництва та ціновою політикою підприємства. Це вказує на неефективність маркетингової стратегії, недостатній моніторинг ринкових цін та несвоєчасне реагування на ринкову кон'юнктуру.

4. Проведено оцінку результативності управління ефективністю галузі рослинництва на підприємстві.

Встановлено, що дисбаланс у структурі прибутковості різних культур вказує на необхідність перегляду структури посівних площ та технологій вирощування з метою оптимізації витрат і підвищення загальної ефективності галузі рослинництва. Підприємству доцільно зосередити увагу на удосконаленні технологій вирощування кукурудзи для зниження її собівартості, а також розглянути можливість збільшення частки більш рентабельних культур у структурі виробництва.

Результати аналізу результативності управління ефективністю галузі рослинництва свідчать про переважно позитивну динаміку ефективності управління галуззю рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро». Підприємство досягло значного підвищення рентабельності для двох з трьох основних культур – озимої пшениці та соняшнику. Негативна динаміка рентабельності кукурудзи

може вказувати на необхідність перегляду технології її вирощування, оптимізації витрат та пошуку більш вигідних каналів реалізації. свідчать про переважно позитивну динаміку ефективності управління галуззю рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро». Підприємство досягло значного підвищення рентабельності для двох з трьох основних культур – озимої пшениці та соняшнику. Негативна динаміка рентабельності кукурудзи може вказувати на необхідність перегляду технології її вирощування, оптимізації витрат та пошуку більш вигідних каналів реалізації.

5. Запропоновано напрями удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро».

У числі рекомендованих заходів є удосконалення на підприємстві ціновий моніторинг на готову продукцію, який дозволяє сільгосп підприємствам своєчасно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, оптимізувати структуру виробництва, мінімізувати цінові ризики, максимізувати прибутковість та підвищити конкурентоспроможність продукції рослинництва.

Представлені розрахунки демонструють значне поліпшення фінансових результатів ПСП «Слобожанщина Агро» внаслідок впровадження заходів з удосконалення управління ефективністю галузі рослинництва. Згідно з плановими показниками на 2026 рік, при незмінних обсягах реалізації продукції, загальна сума надходжень від реалізації основних сільськогосподарських культур зросте з 2 102 696 тис. грн у 2024 році до 2860574 тис. грн у 2026 році, що становить збільшення на 757 878 тис. грн або 36%. Такі результати свідчать про високу економічну ефективність запланованих організаційно-управлінських заходів. Це підтверджує доцільність інвестування у запропоновані заходи, загальна вартість яких становить 10 900 тис. грн, оскільки очікуваний економічний ефект значно перевищує необхідні витрати, забезпечуючи швидку окупність інвестицій та створюючи міцну основу для подальшого розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Awan U., Sroufe R., Kraslawski A. Creativity enables sustainable development: Supplier engagement as a boundary condition for the positive effect on green innovation. *Journal of Cleaner Production*. 2019. No. 226. Pp. 172-185.
2. Chen Y. Research on R&D Investment of New Energy Companies under the Trend of Green Transformation. *Technology and Investment*. 2022. No.13. pp.59-69.
3. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/FAO-2030agenda>. (дата звернення: 14.03.2025).
4. IPCC. Climate Change and Land. 2021. URL: <https://www.ipcc.ch/report/srccl/>. (дата звернення 02.03.2025).
5. АПК-Інформ. Ціни. URL: <https://www.apk-inform.com/uk/prices>. (дата звернення 15.03.2025).
6. Болтянська Н. І., Маніта І. Ю. Особливості управління виробництвом в сільськогосподарських організаціях. *Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів*. 2021. № 23. С. 198-205.
7. Ван Д. Світові тенденції в управлінні бізнес-процесами підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 10. С. 407-412.
8. Вернюк Н.О., Дяченко М.І. Регулювання інноваційного розвитку аграрного сектору України. *Ефективна економіка*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/98.pdf. (дата звернення 05.03.2025).
9. Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка АПК*. 2021. № 8. С. 6-12.
10. Гогуля В.О. Сучасні аспекти управління підприємницькою діяльністю сільськогосподарських товаровиробників в умовах глобалізації ринку. *Економіка і суспільство*. 2021. Вип. 11. С. 184-188.
11. Грінько А.П., Боднарчук Л.В., Ткаченко А.Г., Шапошник Б.В. Стратегічне управління стійким розвитком підприємства. *Економіка, фінанси, право*. 2022. № 9/1. С. 5-7.

12. Дашутіна Л.О., Недельніцина Д.Л. Інноваційні методи управління виробництвом продукції рослинництва. *Економіка та суспільство*. 2022. №14. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1819/1755> (дата звернення 05.03.2025).

13. Дорогань-Писаренко Л. О., Єгорова О. В., Панченко І. Г. Особливості аналізу ефективності впровадження технологічних інновацій в сільському господарстві. *Наука та інновації*. 2020. № 3. С. 33-38.

14. Дивнич О.Д. Особливості формування виробничої програми сільськогосподарського підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 50. С. 113 – 120. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/50_2020_ukr/20.pdf (дата звернення 05.03.2025).

15. Згурська О.М. Формування інноваційних стратегій диверсифікації діяльності агропромислових підприємств : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2020. 435 с.

16. Жук М. В. Стратегічні компоненти інституційного механізму розвитку аграрного сектора національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1214/1169> (дата звернення 05.03.2025).

17. Климчук М. М. Концептуально-методологічні засади управління бізнес-процесами на підприємстві. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 12. С. 85-91.

18. Лупенко Ю. О., Нечипоренко О. М., Грищенко О. Ю., Волосяк Ю. В. Прогноз виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у 2023 році (березень 2023 року) / за ред. Ю. О. Лупенка, О. М. Нечипоренка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2023. 18 с.

19. Лупенко Ю. О.. Формування перспективної моделі сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2021. №2. С. 14.

20. Людвенко Д. В., Томілова-Яремчук Н. О., Крупа Н. М. Напрями розробки рішення з удосконалення управління галуззю рослинництва на основі прогнозу виробництва продукції у повоєнний час. *Науковий вісник Львівського*

державного університету внутрішніх справ. (серія економічна). 2023. № 1. С. 103–111. <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-1-14>. (дата звернення 05.03.2025).

21. Макаренко П. М., Миколенко І. Г., Рєпіна М. С. Інноваційне управління галуззю рослинництва на підприємстві. *Економіка та суспільство*. Вип. 44. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1883/1813> (дата звернення 05.03.2025).

22. Негрей М.В., Трофімцева О.В. Аналіз функціонування аграрного сектору України в умовах війни. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2022. Вип. 102. С.49-56.

23. Панченко В.А. Концептуальні засади стратегування моделі розвитку аграрного підприємства. *Агросвіт*. 2023. №9-10. С. 4-9.

24. Петриченко В.Ф., Лихочвор В.В. Рослинництво. Нові технології вирощування польових культур : підручник. Львів: НВФ Українські технології. 2020. 806 с.

25. Сільське господарство, Рослинництво. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm. (дата звернення 01.03.2025).

26. Твереза Н. В. Сучасні аспекти управління ефективністю розвитку галузі рослинництва на підприємстві. Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні підходи до управління національною економікою та підприємствами» (Кропивницький, 5 березня 2025 р.). Кропивницький: ЦФЕНД, 2025. С. 48-49.

27. Томчук О. Ф., Градомська І.О . Використання методів стратегічного управлінського аналізу під час прийняття управлінських рішень. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 41. С. 307–312.

28. ФАО. Тенденції розвитку сільського господарства: перспективи на 2050 ік. URL: <https://www.fao.org/publications/sofa/> (дата звернення 05.03.2025).

29. Череп А.В., Томарєва-Паталахова В.В., Кабанова О.О. Формування ефективної системи управління підприємством. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 6. С. 280-286.

30. Шутько Т.І. Технологічні інновації та їх місце в агробізнесі. *Агросвіт*. 2023. №17. С. 73-78.

Додатки

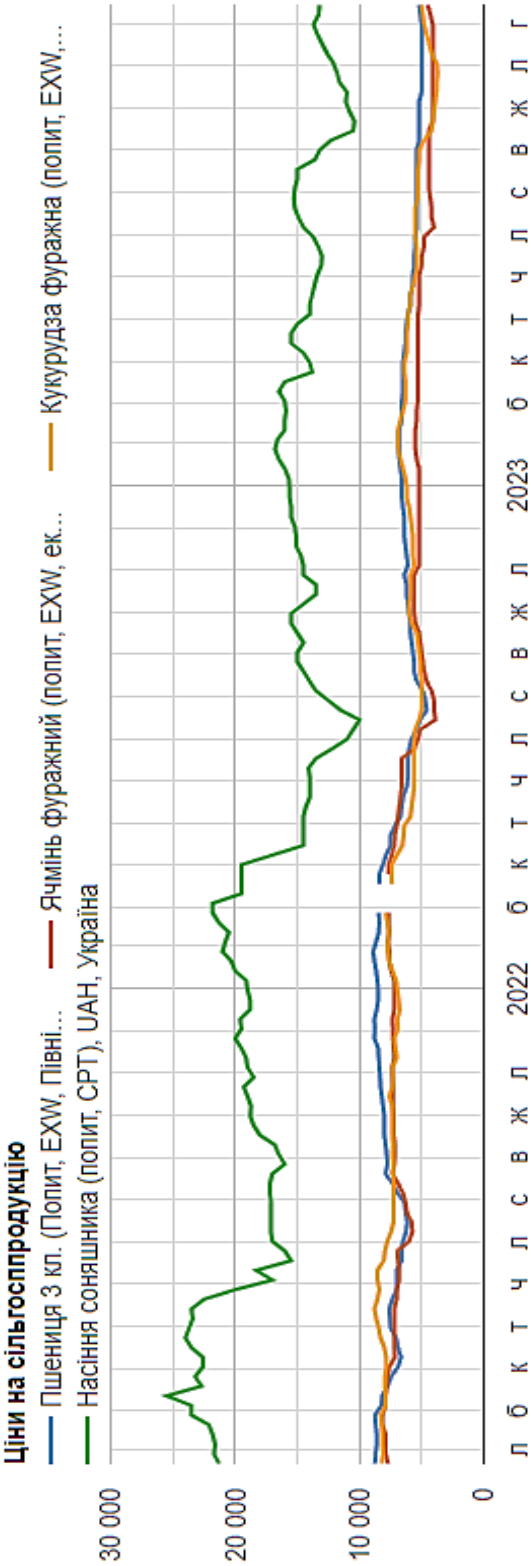
ДОДАТОК А

Структура виробничої собівартості продукції рослинництва в ПСП «Слобожанщина Агро»

	Рік						Відхилення 2024 р. від 2022 р.				
	2022			2023				2024			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%		тис. грн.	%	тис. грн.	%
Культура											
Насіння та посадковий матеріал	49093,6	9,3	69115,2	9,7	73336,8	10,3	24243,2	49,4			
Мінеральні добрива	119805,4	22,6	169895,2	23,8	170607,0	23,9	50801,6	42,4			
Нафтопродукти	41408,7	7,8	54875,8	7,7	49343,0	6,9	7934,3	19,2			
Оплата послуг і робіт	29065,3	5,5	111372,5	15,6	89498,9	12,5	60433,6	207,9			
Решта матеріальних витрат	80055,3	15,1	107949,5	15,1	112124,7	15,7	32069,4	40,1			
Прямі витрати на оплату праці	8348,5	1,6	12070,2	1,7	11363,3	1,6	3014,8	36,1			
Амортизація	47763,5	9,0	37439,5	5,3	43579,6	6,1	-4183,9	-8,8			
Відрахування на соціальні заходи	1816,5	0,3	2619,8	0,4	2459,3	0,3	642,8	35,4			
Інші прямі та загальновиробничі витрати	153154,8	28,9	147787,2	20,7	160834,7	22,6	7679,9	5,0			
Всього, тис. грн	530511,6	100	713124,9	100	713147,3	100	182635,7	34,4			

±

Цінова динаміка на зернову продукцію на внутрішньому ринку

Джерело: дані аналітичного ресурсу АПК Інформ [26]

ДОДАТОК В

Апробація наукових результатів

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ ТА
ПІДПРИЄМСТВАМИ

INNOVATIVE APPROACHES TO MANAGING THE
NATIONAL ECONOMY AND ENTERPRISES

Збірник тез доповідей
Book of abstracts

5 березня 2025 р.
March 5, 2025

м. Кропивницький, Україна
Kropyvnytskyi, Ukraine

УДК 338.43:631.11

Твереза Н. В.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
 зі спеціальності 073 “Менеджмент”

Сумський національний аграрний університет

Науковий керівник:

Турчіна С. Г.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

імені професора Л. І. Михайлової

Сумський національний аграрний університет

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах трансформації аграрного сектору України особливої актуальності набуває проблема ефективного управління розвитком галузі рослинництва на рівні окремих підприємств. Динамічні зміни ринкового середовища, посилення конкуренції, впровадження інноваційних технологій та кліматичні трансформації висувають принципово нові вимоги до системи управління підприємствами агропромислового комплексу. Рослинництво залишається стратегічною галуззю економіки, яка не лише забезпечує продовольчу безпеку держави, але й формує значну частку експортного потенціалу країни.

Комплексне дослідження сучасних аспектів управління ефективністю розвитку галузі рослинництва потребує глибокого наукового аналізу організаційно-економічних, технологічних та управлінських чинників. Ключовими викликами сьогодення є необхідність впровадження інноваційних підходів до планування, оптимізації виробничих процесів, раціонального використання земельних ресурсів, застосування прогресивних технологій вирощування сільськогосподарських культур та підвищення кваліфікаційного рівня персоналу [1, с. 10-11].

На сьогодні впровадження інноваційних технологій у галузі рослинництва України є надзвичайно перспективним і має значні можливості для трансформації аграрного сектору. Сучасні інноваційні рішення, зокрема точне землеробство, дистанційне зондування, використання штучного інтелекту та геоінформаційних систем, здатні кардинально підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва. Супутникові технології моніторингу посівів, датчики контролю вологості ґрунту, системи зрошення та інтелектуальні агротехнологічні платформи дозволяють оптимізувати витрати ресурсів, мінімізувати негативний вплив кліматичних змін та суттєво збільшити врожайність сільськогосподарських культур [1; 2].

Україна має унікальний потенціал для технологічного прориву в рослинництві завдяки наявності родючих земель, кваліфікованих фахівців та активному впровадженню інвестиційних проєктів у аграрному секторі.

Діджиталізація виробничих процесів, впровадження біотехнологій селекції, використання дронів для моніторингу посівів та прецизійне землеробство створюють реальні передумови для перетворення вітчизняного рослинництва на високотехнологічну, конкурентоспроможну галузь світового рівня [2, с. 17-18].

Інвестиційна привабливість інноваційних проектів у рослинництві України формується на перетині стратегічних економічних можливостей та сучасних технологічних трансформацій. Ключовими факторами інвестиційної атрактивності виступають потенційно висока рентабельність проектів, наявність родючих земельних ресурсів, сприятливі кліматичні умови та стійкий попит на сільськогосподарську продукцію на світовому ринку. Інвестори виявляють особливий інтерес до проектів, пов'язаних з впровадженням технологій точного землеробства, біотехнологічних розробок та цифрових систем управління агровиробництвом [3, с. 125-126].

Фінансування інноваційної діяльності у рослинництві характеризується диверсифікованістю джерел та складною системою залучення інвестиційних ресурсів. Основними джерелами виступають власні кошти сільськогосподарських підприємств, які формуються за рахунок накопичених прибутків та амортизаційних відрахувань, що дозволяє реалізовувати поступові інноваційні перетворення. Важливу роль відіграють також банківські кредити, зокрема пільгові кредити з державною підтримкою, які надають можливість підприємствам галузі здійснювати технологічне оновлення виробництва на більш вигідних умовах. Зовнішні інвестиційні ресурси включають міжнародні грантові програми, кошти венчурних фондів, інвестиції приватних агрохолдингів та підтримку міжнародних фінансових інституцій [2-3].

В цілому, ефективне управління розвитком галузі рослинництва вимагає системного підходу, який поєднує економічні, технологічні та організаційні інструменти впливу. Визначальними факторами успіху є впровадження цифрових технологій, розвиток інноваційної культури підприємств, підготовка висококваліфікованих кадрів та активне залучення інвестиційних ресурсів. Саме комплексна модернізація управлінських стратегій дозволить вітчизняним підприємствам не лише адаптуватися до сучасних викликів, але й забезпечити стійкий розвиток та конкурентні переваги на аграрному ринку.

Список літератури

1. Гарбар Ж. В., Кватернюк А. О. Пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в галузі рослинництва. *Агросвіт*. 2021. № 12. С. 9–14.
2. Ільчук В. П., Садчиков В. С. Інновації у розвитку підприємств галузі рослинництва. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. № 1. С. 17–20.
3. Кучер Л. Ю. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку рослинництва в сільськогосподарських підприємствах. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2014. № 7. С. 125–130.

ДОДАТОК Г

Фінансова звітність ПСП «Слобожанщина Агро» за 2024 рік

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

Підприємство	ПРИВАТНЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "СЛОБОЖАНЩИНА АГРО"	Дата (рік, місяць, число) за який складено звіт	КОДИ
Територія	СУМСЬКА	за КАТОПГ 1	UA59080130020076190
Організаційно-правова форма господарювання	Приватне підприємство	за КОПФГ	120
Вид економічної діяльності	Вирощування зернових та технічних культур	за КВЕД	01.11
Середня кількість працівників	2 254		
Адреса, телефон	вулиця ЦЕНТРАЛЬНА, буд. 16, смт. УЛЯНІВКА, СУМСЬКИЙ РАЙОН, СУМСЬКА ОБЛ., 41856, Україна	615249	

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку "ч" у відповідній клітинці):
за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку
за міжнародними стандартами фінансової звітності

V

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2024 р.

Форма №1 Код за ДКУД 1801001

А К Т И В	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
І	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	408	1 263
первісна вартість	1001	865	1 781
накопичена амортизація	1002	457	518
Незавершені капітальні інвестиції	1005	4 599	8 146
Основні засоби	1010	1 155 059	1 225 937
первісна вартість	1011	1 628 236	1 796 491
знос	1012	473 177	570 554
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	122 857	122 857
Заборгованість за внесками до статутного капіталу інших підприємств	1036	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	3 675	65 296
Усього за розділом I	1095	1 286 598	1 423 499
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	659 092	360 491
виробничі запаси	1101	47 195	27 677
незавершене виробництво	1102	50 276	82 811
готова продукція	1103	561 621	250 003
товари	1104	-	-
Поточні біологічні активи	1110	149 159	42 639
Депозити перестрахування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	30 130	33 249
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2 547	15 375
з бюджетом	1135	93 384	49 949
у тому числі з податку на прибуток	1136	8 001	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	924 540	1 625 265
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	403 847	16
готівка	1166	1	1
рахунки в банках	1167	403 846	15
Витрати майбутніх періодів	1170	1 341	1 684
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в:			

резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-
інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	2 264 040	2 128 668
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	3 550 638	3 552 167

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	94 294	94 294
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	76 655	57 123
Додатковий капітал	1410	-	-
емісійний дохід	1411	-	-
накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Перезоділений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 612 775	1 847 103
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	1 783 724	1 998 520
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	308 640	245 972
Інші довгострокові зобов'язання	1515	826 016	864 350
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	1 134 656	1 110 322
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	100 000
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	140 779	225 812
товари, роботи, послуги	1615	52 206	29 856
розрахунками з бюджетом	1620	3 560	3 256
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	997	851
розрахунками з оплати праці	1630	3 839	3 107
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	30 009	7 209
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	-	50 838
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	8 611	7 242
Доходи майбутніх періодів	1665	-	1 391
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	392 257	13 763
Усього за розділом III	1695	632 258	443 325
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	3 550 638	3 552 167

Олександр
Миколайович
ЕП Нагібіна
Катерина
Володимирівна

Олександр МІРОШНІЧЕНКО

Катерина НАГІБІНА

¹ Кодифікатори адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад.

² Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підприємство

ПРИВАТНЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО
"СЛОБОЖАНЩИНА АГРО"Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ		
2025	01	01
03800113		

(найменування)

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за Рік 2024 р.

ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 113 051	840 709
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
премії підписані, валова сума	2011	-	-
премії, передані у перестрахування	2012	-	-
зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1 232 641)	(580 853)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	880 410	259 856
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	43 642	43 213
у тому числі:	2121	-	924
дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю			
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	-	-
Адміністративні витрати	2130	(31 370)	(25 013)
Витрати на збут	2150	(335 050)	(170 828)
Інші операційні витрати	2180	(21 065)	(23 638)
у тому числі:	2181	-	-
витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю			
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	536 567	83 590
збиток	2195	(-)	(-)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	35 190	42 566
Інші доходи	2240	-	-
у тому числі:	2241	-	-
дохід від благодійної допомоги			
Фінансові витрати	2250	(90 220)	(52 405)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	(36 240)	(9 271)

Продовження додатка 2

Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	445 297	64 480
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	445 297	64 480
збиток	2355	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	52 402
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	52 402
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	52 402
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	445 297	116 882

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	477 394	442 686
Витрати на оплату праці	2505	92 238	77 666
Відрахування на соціальні заходи	2510	19 438	16 932
Амортизація	2515	129 382	114 567
Інші операційні витрати	2520	488 156	373 325
Разом	2550	1 206 608	1 025 176

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Керівник

Головний бухгалтер

Олександр
Миколайович
ЕП Нагбіна
Катерина
Володимирівна

Олександр МІРОШНІЧЕНКО

Катерина НАГБІНА